

Universul Literar

Anul XLVI Nr. 18

27 Aprilie 1930

5 Lei

IANCU VĂCĂRESCU

C t i t o r i i

IANCU VĂCĂRESCU

(1792—1863)

de PAUL I. PAPADOPOL

Istoria dezvoltării culturale a unui popor cuprinde — fără îndoială — pe lângă valorile absolute, atâtea intrupări relative, atâtea pași pe nisip, atâtea sacrificii pe altarele curate, dar primitive ale renașterii sufletești, atâtea începători umili pe cari — poate — vitregia soartei n-a lăsat în această modestă și precară perspectivă. Fiește că — și între aceștia — se poate efectua un interesant triaj, o selecțiune în măsură să-i ridice — pe unii — mai în evidență, să-i scoată din modestia anonimatului, să-i clasifice printre așa zisii fericiți începători.

Fără îndoială, că Iancu sau Ioan Văcărescu (al cărui tată fusese Alceu, unchiu — Nicolae, bunice. — Enăchiță, iar străbunic Ștefan „înșăpat în literele elene și, mai ales în pravilele împărătești, datat, și prin experiență și printr-o minte dreaptă și sănătoasă cu daraverile judecătorești” — după spusa lui *Al. Odobescu*) este unul dintre acești fericiți începători, despre înaintașii cari — după un alt sobru cântăritor al valorilor culturale — chiar dacă aveau mai puțin talent, mai puțină dăruire dumnezeiască — se împuneau prin aceea că, fără șovăire „credeau în scrisul lor”.

Și fiindcă ne găsim în domeniul expertizei literaturii prin literatură, să amintim această cea mai justă caracterizare a Văcărescului nostru, al cărui portret literar îl încercăm în cele de față, aceea a lui *Gr. Alexandrescu* care circumscrie valoarea marelui său protector „prin următoarele versuri :

Așa când vînturimea, al nostru judecător,

*Va voi să cerceteze pe acei cari întâi,
Stătură începătorii româneștii Poezii —
În numele celor de frunte numele tău*

*[va găsi
Și-a întemeeri cinste dela ea vei dobândi
căci, adaugă poetul, ca un fel de justificare :*

*Sînt mult mai vrednici de cinste acei
[cari au făcut*

*În științe sau în arte fericiții începul,
Decît cei ce, după dănuși și de dinșii*

*[îndreptați,
Au ajuns desăvîrșirea, de exempluri
[ajutați.*

E tocmăi punctul de vedere istoric care convine de minune acestor fericiți începători din sforțările cărora două lucruri se pot desprinde fără discuțiune : completa sinceritate — pedeoparte — infima contribuțiune cu care au promovat scrisul românesc, pe de alta.

Și valoarea lor poate fi subliniată și astfel : prin atmosfera culturală generală care — în vremea lor — se putea respira în principatele române, prin clasa boerescă din care făceau parte și unde tocmăi această înstreinare era mai completă. Și, în loc de altă dovadă, voui aminti că, întocmai ca *Eliade și Cárlova*, Iancu

Văcărescu compusese, în copilărie, versuri grecești „cunoscute la curtea domnăscă a fanariotului Caragea” (1). Fapt sigur e că Văcărescu a știut să se deosebească din vreme, să se smulgă din acest mediu și să devină un numai un apreciat versuitor, nu numai un cântăritor de frunte, dar un exponent al sufletului românesc, al „românismului integral” (1), lucru pe care l-a dovedit în atâtea prețioase direcțiuni dintre care amintim în 1818 intervine în favoarea lui Gh. Lazăr, pentru deschiderea școlii românești dela Sf. Sava; și 1821 simpatizează cu mișcarea lui Tudor — din care cauză e silit să se refugieze la Paris; „când adunarea obștească s'a deschis (1851) sub o prezidenție rusească, nu a mitropolitului... Iancu Văcărescu a protestat energic contra acestui abuz muscălesc” (1) lucru care i-a atras o deportare de 6 luni; se interesează foarte de aproape de teatrul începător fie controlând — „împreună cu *Const. Golescu* și aga *C. Cantacuzino* — zidirea unui teatru pentru care se făcuse o colecție”, fie traducând opere dramatice (*Regulă de H. I. von Collin; Hermiona de Fr. W. Ziegler* etc.), fie îndemnând pe alții (Erdelyi) la acest lucru. Sînt tot atâtea momente care caracterizează de minune sufletul acestui om de lume, cântărit distins, cunoscător al marilor literaturi europene și patriot desăvîrșit.

Dar ceace contribuie mai mult la caracterizarea acestui suflet este tocmăi produsul acestuia — opera sa poetică modestă ca realizare și redusă ca proporții — atât de uitată, poate din cauza preocupărilor ei elementare și legată de o realitate imediată — desigur — din aceea a formei sale greoaie nesigure și — uneori — chiar deadreptul prozaice, copilărești.

Dar, mai întâi, câteva cuvinte despre traducerile Marelui logofăt Iancu Văcărescu — și mai numeroase și mai îngrijite decît ne-am fi așteptat pentru starea în care se găsea poezia românească între 1818—1827. Și de astădată, prin urmare, ni se rezervă o plăcută surpriză care ne va ajuta la caracterizarea literaturii lui I. Văcărescu : pasiunea pentru operele dramatice, pentru dramele bune, serioase și în vază pe atunci în Europa occidentală. E și aici un prim rezultat al aleasei educațiuni pe care o căpătase încă din copilărie, al contactului cu spiritele înalte (cum era profesorul Colson) rătăcite, pe atunci, în principatul muntean, al călătoriilor sale de studii sau de agrement, al lecturilor asidue între care, dacă vechea și noua literatură grecească trebuiau să se enumere, ocupau un loc de frunte atâtea creațiuni ale marilor maeștri ca : *Faust* al lui *Goethe*, apoi : *Molière, Racine*. Apare în felul acesta I. Văcărescu — ca un reprezentant al celor două mari literaturi — franceză și germană — țare își încrușau — pe atunci — spadele pe arena scrisului european. Cunoscându-le în toată intimitatea, I. Văcărescu o-

perceaza, în copriusul lor, o interesantă selecțiune — având ca normă poate, interesul practic, utilitatea lucrărilor demne de tradus și oprindu-se, mai ales, la a-celoa înălțătoare din punct de vedere patriotic și moral — preocupări atât de frecvente și în opera sa originală. Fapt sigur e că patriotismul Marelui Logofăt s'a manifestat, în scris, și printr-o contribuțiune socială — prin aceea însemnată serie de traducțiuni (*Ceasulu de seară, Regulu, Grădinaru orb* sau *Aloiuil influențit, Britanicu, Ermiona, mireasa lumii ceilelalte*) în captarea greoaie și primitivă a cărora limbă românească încerca nu numai să devină artistică, să se supună rigorilor unei versificații, dar să îmbrățișeze posibilitățile poetice ale modelelor, să se rafineze, să se superiorizeze. Fiește că — ținând socoteală de totalul împrejurărilor cultural-literare — la mare lucru nu ne puteam aștepta. Încercările lui Văcărescu astăzi — n'au nici un fel de valoare. Ceva mai mult : prea mare n'au avut nici atunci când au fost scrise.

Ba încă reprezentarea *Ceasulu de seară* în primă (poate și din considerații politice — aversiunea traducătorului pentru Ruși) cu fluerături. Fapt sigur e că astfel de tentative de traducere nu puteau fi reușite, cu toată priceperea și bunăvoința autorilor lor : se împotrivia istoria limbii și literaturii care nu avusese de unde să pună, la îndemâna lui Văcărescu, nici materialul, nici varietatea, nici finețea, nici spiritualitatea modelelor străine.

Totuși traducerile Văcărescului au 3 elementare virtuți : pe aceea de a fi încercat o primă șlefuire artistică a limbii românești, pe aceea de a fi îmbrățișat, cu destulă dexteritate, pretențiosul original, pe aceea — mult mai importantă — a clarității cu toate numeroasele piedici care i se opun la toate răscrușele.

Și tot așa stau lucrurile cu încă două încercări dramatice — Napoleon la Șoer Brun și Santa Elena — tot cu caracter istoric — desigur : tot traduceri, poate ceva mai libere de model — „deși I. Văcărescu le dă ca opere originale”. (*O. Densușianu*).

Ne rămâne să stăruim — în cele ce urmează — asupra operei originale pe care I. Văcărescu a primit s'o publice (unul din marile sale sacrificii) în două colecțiuni, aceea de *Poesii alese... dela 1830* și aceea intitulată : *Colecție din poeziile D-lui Marelui Logofăt I. Văcărescu*, publicată de *I. Voinescu, la 1848*. Întâlnim în ea destule preocupări ideologice, în legătură cu care se avântă sensibilitatea poetului, și numeroase influențe dinăuntru sau din afară și îndeosebi : erotismul lui Ovidius, alături de accentele amorose și galante ale poeziei negrece, italiene și franceze — în complexul cărora se strecoară — cu destulă sfijiciune — pe deoparte entuziasmul patriotic al cântăreților romantici, pe de alta sensibilitate

dărușă a mozeri populare transfigurată de lăutarii-țigani, atotputernici și insinuanti. E un întreg complex de plămădire artistică din care se vor desprinde îndesebi cei doi adversari: Atanasie Cristopulos, noul Anaereon a cărui înflăcărată e sdrobitoare în apariția lui Cyprien din *Primăvara amorului* și romanții francezi (Dorot, Piron, Lebrun, Gilbert, Parry, Voltaire) din opera cărora aștea ecouri se vor furișă — ca tradiții, localizări sau elemente de amănunt — în versurile acestui prim părinte al versului românesc. Și nu fără valoare este faptul de a ști că superioritatea lui I. Văcărescu față de atâți versuratori antecesorii sau contemporani se datorește — în bună măsură acestei contrabalansări a neogrecismului simț și legat de preocupări materiale prin ponderea de preț a literaturilor occidentale și în deosebi a celor franceze — înviorătoare, deschizătoare de orizonturi și datatoare de nădejdi. Nu asemenea pretențiunea absurdă să susținem că I. Văcărescu își va fi dat seama de acest lucru și că — deci — intenționat — ar fi procedat așa. Astfel de intențiuni eu greu pot fi descoperite chiar la unii poeți contemporani cari nu vor să înțeleagă că, în anumite direcțiuni, pot activa mai cu neces. Instinctul său artistic a urmărit însă totmai firul pe care rațiunea — nu putea atunci să i-l recomande.

Și lucrul acesta trebuie mai cu seamă să fiut minte — pentru că el ne pune în față un om de gust, un căutător și un apreciator al literaturilor. Și gustul acesta e cu atât mai evident, cu cât, deși e mai strâns și mai timpuriu contact cu mla și literatura neogreacă (pe care i le putem considera limbă și literatură maternă) el reușește să se smulgă din cercul vitios al acestora, să se descotorosească de mrețele lor magice și să se orienteze — atunci când furat de vis stilhueste — spre lira, mult mai variată, mai înflăcărată și mai eloquentă, franceză — pentru accentele căreia avea desule pre-dispoziții sufletesti.

Și superioritatea lui poate fi pusă în evidență și astfel: gândiți-vă numai la aceasta: ce se cânta până la I. Văcărescu, ce erau motivele versificate de predecesorii și contemporanii săi și sesizați nouă pe care opera lui a adus-o: în locul erotismului sensul, bolnav și monoton — gravitatea gândirii filosofice, abstracțiunea reflexivității din: „Tânărul” care ni se spune că tânărul nu poate avea toate relele ce-i ies în cale, pentru „sfânta armă” a răbdării

*Nici bătrânești
Deplin s'a dat.*

„Ceasornicul îndreptat” în care, adreându-se ceasornicului, îl roagă să-și încetă sau încetineze mersul „după cum zilele sânt bune sau rele, fericite sau fericite” (2): „La mormântul lui Coste Ghica:

*Fiu din părinte strălucit,
Do' muma Văcărească
Ban, general, bogal, cinstit,
Cu minte bărbătească.*

care ni se vorbește de „mândria” o-

*Ur' mura de lut, ce zace 'nchis
Și-alteceva nimica.*

vedese toate acestea cu prisosință că, în deosebire de atâți stihuritori mărunți,

Iancu Văcărescu este un cogitator — e drept: cam încăleț, din cauza saraciei mijloacelor de exprimare — preocupat de variatele probleme ale existenței, sufletului și morții, cel dintâi reprezentant român al inspirației filosofice.

Și mai dovedește aceasta ceva serios: că același — tot pentru prima oară — nu-și extrage sentimentul „din simple sonorități și culori, din imagini în legătură cu situațiuni mai mult sau mai puțin banale, puse în versuri armonice — ci din idei, în care poezul rezumă, cât mai strâns, multe fapte” (2), că, prin urmare, se servese de o precasă dublură ideologică.

Lucrul poate fi evidențiat și astfel: printr-o elementară comparație între poezia erotică sau patriotică a sa și a antecesorilor săi. În legătură cu cea dintâi amintim ceea ce pe drept prețuită „Primăvara a amorului” în care ideologia e atât de clară și de precisă, încâ poate fi cu ușurință rezumată și în care elementul descriptiv abundă la fiecare pas. Nu mai sântem aici în domeniul offurilor și affurilor, a lui

*A trăi fără a iubi
Mă mir ce traiu o mai fi*

a unchiului său (Nicolae); a lui:

*De lacrimi vărs părae
Cu groasăică vâpae
Și sufletul îmi ese
De oftaturi adese.*

a tatălui său sau: chiar a cunoșterii tângueli:

Oh! amar și vai de mine!

cu care bunicul său închetase cea „Amărita turturică” — atât de puțin proprie, iubirea lui Iancu Văcărescu este ceva organic și profund care „își face punți..... peste mări”, de care poezul nicăeri nu poate scăpa:

*Mă de piedici, mii de curse
Peste firea toat' a utins;
Lacrămii în zadar sânt curse;
Urdu-oiu merge, eu sânt prins.*

un zec din mrețele căruia nimeni nu se va putea sustrage.

Și un argument decisiv îl constituie poezia patriotică în care I. Văcărescu excelează, ajungând la culmi nebănuite pentru acel timp și pentru situațiunea socială în care se găsea. Amintesc patru bucăți: „Cântecul românesc” cu care (la 1821) va fi întâmpinat pe Tudor:

*Hai, Române, căci e vreme
De când țara ta tot geme,
Suferind cumpliri și groaze,
Sub rusinea multor loaze*

„Marsul românesc”, scris cu ocaziunea „reînființării Miliciei Naționale” (1829), care ne amintește pe Cârlova și Gr. Alexandrescu — și mai ales: „La Milecov”, cu acel final sentențios:

...despărțit ori depărtat, fratele-i tot frat

Dar valoarea lui Iancu Văcărescu poate fi subliniată și astfel: prin forma poeziilor lui care, deși greoaie și plină de inverșuni, încercată și primitivă, — prezintă totuși desule calități și în deosebi: o claritate uimitoare, o unitate desăvârșită de vocabular, dar mai ales o neobănuită dexteritate simetrică — în legătură cu care amintesc numai faptul că Ioan

Văcărescu este acela care — prin „La Pravila țării”, „Primăvara amorului”, „La mormântul lui C. Ghica”, „Calidoscop”, „La ochi” etc. — anuță versificația „Luceafărului” lui Eminescu, introducând posibilitățile versului iambic în poezia română-răsărită.

Iată atâtea motive care justifică omagiul și recunoștința noastră.

PAUL I. PAPADOPOL

NOTE BIO-BIBLIOGRAFICE

Ioan sau — după cum i se zicea — Iancu Văcărescu era fiul lui Meicu Văcărescu, stihuritor fără însemnătate — născut la: 1781 (L. Ghica), 1786 (O. Densușianu), 1892 (G. Bogdan-Duică — a căruia ipoteza o acceptăm). Studiază în țară și străinătate (la Viena unde merge însoțit de dascălul său și de Costica Ioan Falcoianu un tânăr studios — și rămâne 6 ani); și — poate — la Pisa. Immediat după întoarcere e exilat la Buzau. Enmunit ispravnic la Târgoviște, dar e înlocuit la 1817. Ca patriot înflăcărat scrie (la 1818) „La Pravila țării”, și sprijină acțiunea didactica a lui Lazar (la 1818), acțiunea politică a lui Tudor Vladimirescu (1821), refuză să iscălească Regulamentul organic și se ridică împotriva prezidării Adunării de către un consul străin, în locul mitropolitului țării. Se refugiază la Brașov. Revinând, își ia ocupațiunea de mare logofăt al departamentului cauzelor străine. Din cauza atitudinii sale patriotice e exilat la episcopia de Argeș, la moșia Moțeni sau la Câmpulung unde rămâne până după confirmarea regulamentului organic (6 luni). Restul vieții e magistrat, sprijinitor al culturii și politici constituționale, deputat. La 1844 e ales prezedinte al *Asociației literare*, având ca secretar pe I. Voinescu II, și N. Balcescu, iar în comitet pe: C. G. Filipescu, St. Goleșcu și Gr. Alexandrescu — societate care cuprindea pe toți scriitorii români din București, afara de Eliade.

În 1848 e membru la înalța curte, Moare la 5 Martie 1865.

Scrieri:

a) traduceri:

1. Iasin: Britanicu, Buc. 1827; Buc. 1861;

2. Regul. tragedie din limba germană, Buc. 1854.

3. Ermiona sau mîrcasa lumii celeilalte, tragedie, traducere din acmîște delă Ciegler, Buc., 1854;

4. Grădinarul orb sau Aloiu înflorit, traducere din Kotzebue, București 1856;

5. Ceasul de seară, trad. din A. de Kotzebue (reprez. 1853);

6. Ertrand și Raton, trad. din Scribe (după 1846);

b) Traduceri probabile:

8) Napoleon la Soen Brun și Santa Elena, Buc. 1847.

c) Originale:

9) Poezii alese din ale D. Marelui Logofăt I. Văcărescu, Buc. 1850 (publ. I. Eliade);

10) Colecție din poeziile D-lui marelui logofăt I. Văcărescu, Buc. 1848 (publicată de I. Voinescu II).

P. I. P.

1) G. Bogdan-Duică: Istoria literaturii române.

2) Poeziile Văcărescilor în „Bibliotecă românească”, No. 2.

p o e z i e

VICTOR EFTIMIU

D O I N Ă

*Frunzuliță micșunea
Unde e Moldova mea ?
Bate vânt de primăvară
Și m'apucă dor de țară
Inima tresaltă'n mine
Dă revarsă tot suspine
Că m'ajunse ceasul greu
Și nu-s pe pământul meu
Că m'ajunse ceas de moarte
Și Moldova e departe...*

*Frunzuliță micșunea
Unde e Moldova mea
Să-i ascult isvoarele
Când răsare soarele,
Freamătul răsurilor
Basmele pădurilor
Cucuițul cucului
Cântecul haiducului,
Zumzetul albinelor
Liniștea grădinelor,*

*Foșnetul livezilor
Mugetul cirezilor
Ce sosesc în tropote
Dangătul de clopote
Și'n adâncul serilor
Tainele tăcerilor
Unde e Moldova mea,
Frunzuliță micșunea ?*

◆◆◆

INGEMĂNARE

*Cu amintirea ta mă leagăn ceas de ceas
Și mă pătrunde 'n inimă ca un parfum.
Te fierb în sânge și te pot în pământesc-mi pas
Și rățacim, pierdut noroc, pe vechiul drum.*

*Cum e pământul strâns cu rădăcina,
Ingemănate suflete-amândoi.*

*În asfintitul tău îmi vărs lumina,
În zorii mei amurgul și-l înmoi.*

*Descântec de durere și încântare,
Atât de mult a mea, când umbră ești, —
Mâini din iad și nici puteri cerești
Nu mi te-or smulge-acum a doua oare!*

GEORGE DUMITRESCU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

P R I M Ă V A R A

*A răsărit un ghiocel
În sufletu-mi uitat de soare !
Să se fi scuturat polenul fecund,
— ca dintr'o floare —
din ochii tăi,
pe inima-mi pustie și rece,
în lutul stins
și cu putere de miracol să se fi prins ?*

Nu știu !.. dar simt c'am zămislit un vis !..

*O dimineață nouă, mi-a deschis
ca pe-o sămânță neagră și uscată
inima mea de plumb
și iată !.. acum... iată,
darul tresăririlor dîntăi,
adâncul rugăminții ochilor „Rămâi“ !..
curata floare a lutului scaldat de ploii,
și toată primăvara, într'o floare nouă, pentru noi!*

VIRGINIA GHEORGHIU

INCHINARE ÎN NOAPTE

*Dorm străzile restrânte în lumina cerului.
Dorm casele ngrămădite sub acoperișuri ;
Și îngerii vin nevăzuți din luminișuri.
În fiecare seară pe la case
Să numere sufletele de copii rămase..
Dorm și îngerii cu aripile închise
— Cărțuții minunate de vise..
Fluturi cerești risipiți din mâini sfinte,
Peste case, peste lengăne, peste morminte.
Dorm florile îmbrăcate cu rouă.
Fericite ca o fetiță în rochiță nouă.
Dorm și morile la margini de orașe.
Aplecate peste ape pătimase..
Și din sus pe riuri, sbuciumate
Vin răslețe stele înecate...*

MATEIU C. ALEXANDRESCU

F I O R

*Cine-a bătut cu deget de lumină
În geamul meu ocrotitor de besne ?
Ce chee-a lunecat atât de lesne
În ușa înțepenită de rugină ?*

*De-i mâna ta ce-mi înfloară clanța
Și-s pașii tăi care-amuțiră-afară,
Pe pragul de dureri ce ne separă,
Vii prea târziu, când m'a ucis speranța !*

*O, de veneai o clipă mai înainte
De-a sfârși în candelă feștila !
O, dac'o clipă mai de vreme mila
Ti-ar fi adus de robul tău aminte !.*

N. DRAGHICESCU

FATA DASCĂLULUI

de CONST. CEHAN-RACOVIȚA

În capătul târgului liniștit, era o gospodărie din bătrâni. O casă acătare cu pereții albi ca helgea, cu ferestrele în cheie negre trase cu îngrijire și prispă înaltă de jur-împrejur, unsă de curând. Casa cu stâlpi de lemn, încrustați frumos, zâmbea. Nu-i vorbă era și sîndritilită, dar vremea — bat-o pîrdalnicul de vreme... — și încolțise dinții ei pe ici colo, în acoperiș.

Ograda era de tot mare, cu o grădiniță în față, despărțită cu oștețe mici. Aproape de poartă o altă căsuță: o cuhne, și de cealaltă parte, lângă fântâna cu cumpănă, era și grajdurile.

În dosul casei bătrânești: o livadă cât vedeai cu ochii, de te prăpădeai în ea, cu pomi roditori și 'n fund lângă niște rădăcite — un rămăic.

Aici copilărie Aspasia.

Era primăvară.

Aspasia după ce gătea toată treaba, la seară, eșia în porțiță. Cu ochii ei albaștri privea în josul uliții dinspre târg; se ținea o bucată de vreme așteptând ceva: un dor nebiruit în suflet își pierdea gândurile pe dealurile ce se vedeau verzi de-a mai mare dragul, iar pe muchea uneia din ele se înșiruiau copacii ca niște umbre de cărbone pe cerul senin. Lumina soarelui împrăștie veselia și norocul ce venea de pretutindeni.

Din când în când trecea pe drum câte o femeec desculță, oacheșă, subțirică și dreaptă, cu fusta neagră, încrêtită, cu cămașa cu altiiță, spunând: „sărut mîna”. Apoi, la gard, se arăta femeia gospodaru-lui Vasile al Dudului, — că doar era veche și cumătră: îi botezase Aspasia. Vechia cu brațele roșii, suflecate și obrajii prin care ar fi vrut să țâșnească sângele, întrebă:

— Ce mai faci, coană Aspasia? Gata gospodăritul? Trebuie să vie dumnealui.

— Și așteptî...

Și Aspasia răspundea blînd:

— Da.

Iar de peste drum, soția tânără a telegrafistului, abia măritată de vreo șase ani, o drăcoaică nu altceva, cu ochii ca două mărgele sclipitoare, negre, ce nu mai aveau astîmpăr în cap, rîzînd la fiecare zîmb și copilăroasă, parcă nu mai avea nicio grijă, puțin cepleagă, intra în vorbă cu ea:

— Ai auzit ce-a pățit primărita? Mi-a spus Nicu. Lasă că-ți voi povesti după a doua Duminică mergem la pădure. Ai să mergi și mata cu domnul Trandafir? Nu ești caii la docar. Nicu mai aduce și niște pîni. Are să fie voe-bună și niște pui de pîni. Ce bine îmi pare! și rîdea, văzîndu-se dinții albi ca mîrgăritarele.

Aspasia pe gânduri, rosti încet:

— Voi vedea.

Și iată că din fundul uliții venea ca în vremea cu pași legănați, cu mâinele în mișcare, încet, domnul Trandafir. Ea nu îl zări, fugi în cuhne, puse făina, cealaltă care clocotea pe foc și până intră în casă, până ce puse pîlăria în cui, că se-și mai roti privirea ca de obicei în odaie și tuși scurt de câteva ori și mălăiguța fu adusă pe fund. Pe masă era în față o față curată, cu două tacămuri. Coșul deoparte, cumiți se așezară la o altă masă rotundă pe trei picioare, pusă în fața ușii, lângă fereastră. Aspasia, învăluindu-i cu privire bună de mamă, le dădu de

mîncare. Domnul Trandafir se așeză pe scaunul dumisale și își scoase surtucul. Era posac, cu două trăsături între sprincene, cu fruntea mică de câteva degete, terminată cu părul în sus, ca o peric. Avea niște ochi căprui, șterși, cu fața ciupită de vîrsat, c'un nas borcinos și o mustață cu fire roase de dinți. Pielea de pe mîini îi era roșie, pistruită, zbîrcită ca la bătrâni.

După ce mîncă ochiurile pe unt și înfrînsă mămăliguța în brînză proaspătă de vacă, clepăinîl cînd mesteca, la sîrmale, îi sări țandăra, trîntind furculița:

— Îi afumată, dracul să te ia!

— Ți se pare... răspunse Aspasia cu ochii în jos și cu sângele puțin cel mai avea în față.

— Cum mi se pare?! Miroase și tu! Și 'i întinse farfuria sub nas și se ridică supărat dela masă.

Aspasia, amărită, se uită pentru o clipă pe fereastră. Trandafir, prin odaie, cu glasul ridicat.

— Toată ziua stau cu nasul în hîrtii: n'am când să fumez în tihnă! Parcă tu știi ce va să zică notar! Notarul trebuie să cunoască toate legile, la repezcală, pe degete, c'apoi rău. Unul intră, altul ese din cancelarie: ba, că i-a murit un copil, ba că se însoară, ba că vinde vițelul, ba dracul mai știe ce. Prefectul la mine, ministrul la mine, procororul la mine. Și doar am două mîni și un cap. Viu acasă; pofteste mîncare afumată! Așa l-ai îndopat și pe bărbatu-tu de-a crăpat și acum am rămas eu. Dar cu mine nu merge! Cu mine are să se sfîrșească odată! Cu mine!...

— Dece mă rozi veșnic? Și nu'mi tihnește o bucată de pâine pe care o înghit, făcu Aspasia și-și șterse lacrimile cu sorțul.

— Ce'mi miiorlăi ca o mătă?! De asta ești bună! Cine dracul te-a scos înaintea mea?! Piază rea ce ești! Pleacă și adă cafeaua.

Și ea eși și o aduse. Copiii, se furișară, pe ușă. Ei știau ce moară îi așteaptă câte odată cînd tata batjocorea pe mama lor.

— Privește-i te-am luat cu doi copii; numai unul e al meu.

— Atunci am fost bună; aveam bani de zestre. Dacă aș mai avea ce bine ar fi, i-ai toca și pe aceștia în cărți cu toți ticăloșii târgului.

— Tac, viperă! țipă Trandafir.

— N'am să tac, pentru că m'ai nenorocit. Uite în ce hal am ajuns. Dacă ar trăi tata și mama, nu ți-ai mai bate joc de mine! Trai e acesta? Mai rău ca o roabă, todeana batjocorită.

— Ticăloasă!

— Da ticăloasă pentrucă te-am strâns de pe drumuri!

— Tu?!

— Da en. Te-ai văzut stăpîn în gospodăria asta agonisită din bătrâni și vrei să mă scoți pe năsălie. Găsite-ar dambleana să te găsească!

— Sfârșește, gură spurcată!

Și Trandafir, cu ochii mici, îndrăciți, scrîșnind din dinți, se repezi la Aspasia, lovind-o pe obraz.

— Să te învăș minte, căteja ce muști!

Și înjurînd și izbind cu pumnul în masă, sîrind țandări dintr'un păhar, — eși pe ușă...

Aspasia rămase plîngînd. Lacrimile îi

picurau pe mîna dreaptă, cum își lăsase capul pe ea. Pieptul i se sbuciuma. Suspendele adânci i se pierdeau în tăcerea odăii. Îi venea să-și facă o seamă, să se uantue cu ea. Viața asta amară nu o mai putea răbda. Căci nu era zi lăsată dela Dumnezeu, să nu-i găsească pricină. Și cu ochii roșii eși la lumina soarelui. Afară ograda era plină de paseri, cloști cu pui mititei ce fugeau de colo până colo, boboci ce se pierdeau în valurile de iarbă și de lobodă, răfuște care alunecau ca bulgării de aur pe ochiurile de apă de lângă fântână.

După ce isprăvia ce mai avea de lucru prin cuhne, se așeză pe prispă. Cosea la un prosop. Copiii dădeau ce dădeau o raită prin ograda, prin livadă, apoi se strîngeau în jurul ei.

Fetița de trei ani, cu părul bălai și obrajii rumeni, o trăgea de poală și o întreba:

— Mamă, ce are păsărica în cioc?

— Urgană pentru pui. E o rîndunică, — și o sărută pe frunte pe copilă.

Iar băiatul de șase ani, apucînd-o de bărbie:

— Mamă, de ce tata e rău cu mata?

— Așa e el, răspunse ea încet.

Cel mijlociu călare pe o nuia și mai gălăgios decît toți:

— Mamă, vreau fluturi.

Și așa o necăjeau cu întrebări multe până ce iar plecau la joacă.

Aspasia, din când în când, își ridica privirea la cerul de primăvară. Era așa de limpede și de albastru încît credeai că o picătură din el s'a furișat în ochii ei. Un nor, alb, departe, se destrăma încet-încet, fără nici o urmă. Din lumi necunoscute, umpleau văzduhul, razele pline de viață nouă. Și dela o vreme se apropia iar venirea lui Trandafir, acasă. La gândul acesta un negru i se făcea dinaintea ochilor. Tristețea o învăluia, îi apăsa sufletul, îi venea să plîngă cum a plîns de atâtea ori. La început, el nu era așa de urșez, nici nu o umilea așa de tare, dar de trei primăveri încoace viața-i era din ce în ce mai amară, mai dureroasă, mai întunecată.

De-ar fi știut că asemenea trai o așteaptă nu s'ar fi măritat a doua oară pentru nimic în lume. Credea, însă, că va da peste un suflet bun, să trăiască în liniște așa cum au trăit părinții ei până la adânci bătrînețe, până ce i-au înghițit pămîntul. Și s'a dus după Trandafir. El nu era nici frumos, nici prea tînăr, dar ce era să facă dacă cu cel întăi soț nu avusese noroc? Se gîndia mereu că a rămas cu doi copii. Avea nevoie de un tovarăș, de cineva cine să fie loc de tată la acești mititei.

Apoi: ce s'ar fi ales din gospodăria ei, gospodăria aceea strînsă cu trudă, de bătrîni? S'ar fi irosit, s'ar fi dus pe apa Sîmbetei. Abia trecuseră opt luni de cînd lopețile de țărână căzuseră pe sîrțul bărbatului dintăi și Trandafir începuse să vie în casa ei, să o vadă, să-i deie a înțelege că ar vrea să o eie în cîșătorie. El era mai mare decît ea cu cincisprezece ani. Se mira: dece până la vârsta lui, cînd firile de păr alb i se iviseră la tîmple, nu-și găsisse o aleasă a inimii, să fie în rînd cu oamenii? Și Trandafir dela o vreme începuse să vie mai des, cu haină nouă, bărbierit proaspăt, aducînd acadele la copii. Unde într'un rînd a spus:

— Nu-i păcat, du-lucе Aspasie, să stai singură? Un suflet ca al mamei ar putea ferici pe altul. Și de atunci se uita adânc în ochii ei și ghetel-i erau mai văesute și manșetele albe seose mai mult afară.

Nu treceau două zile și poștașul îi aducea scrisori roze sau ca liliacul, cu lăcră-mioare la capătul hârtiei cu scrisul caligrafic, începând cu: „Scumpa viciei mele Aspasia” și sfârșind cu: „depun viața la picioarele mamei. Trandafir, notar”.

Odată părintele Agapie, pe când se întorcea dela vecernie, s'a abătut și pe la ea. Il pofti în odaia cea mare, unde era atâta liniște și răcoare și nicio muscă și miros de busuioc. Aspasia se grăbi să-i dea șerbet de cișec și să-i pregătească o cafea tare cu caimac cum îi plăcea Sfintei-sale. Părintele sorbia cu plăcere din ceașcă: se mai uită pe la portretele din perete și mângâindu-și barba albă, grăi:

— Aspasie, știi de ce-am venit? Eu așa da eu gândul că ar fi bine să te măriti iar. Știu că ai ținut mult la Stâlpeanu, dar așa a fost voia Domnului. Morții cu morții. Trandafir mi-a spus tot. Bărbatul la aiui lui, e așezat. Dacă crezi... Poate...

Asemenea aduceri-aminte îi treceau prin mîntea Aspasiei: îi sunau în anz vorbele de demult și trecutul ar fi răpît-o ca totdeauna în vraia lui, dacă în porțița nu s'ar fi arătat Trandafir, acelaș cu fața aspră. Venise seara. Ferestrele erau deschise și năpădea înăuntru aerul plăcut de primăvară. Fluturii dădeau busna la lampă, lumina îi ademenea, și ei se loxian amețiti de sticla fierbinte, până ce cădeau doborâți în ultimile sbateri din aripile gingașe, pe canavana de pe masă. Și această moarte după lumină, era întovă-rășită de cântecele broaștelor ce se auzea în lăuștea nopții, venind dela ape de de- vale, din marginea satului.

Aspasia și Trandafir vorbeau puțin, iar umbrele lor se mișeau pe pereții albi. Era atâta răceală într-aceste două suflete de sofi, încât și lucrurile erau cuprinsе de un fel de monotonic. El sta cu nasul în „Universul”, lăna, întrebând din când în când câte ceva de ale casei, apoi dela o vreme gazeta îi cadea din mâini, huri- ind, iar el se lăsa cu capul pe perne. Aspasia rămănea singură. Se așeza cu coatele pe marginea ferestrei. Cu privirea despică întunericul nopții. Ofta. Se gândea cine știe unde, se uita mult la stele, iar într-un târziu răpusă de oboseală, se culca și ea. A doua zi disdeliminăță era în picioare. O răcoare dătătoare de viață, o aromă de aer tare. Cocșeii se întreceau și ei în trâm-bițe slabe și tot norodul de paseri se țineau zăpă ea. Din poale le asvârlea boabe și găgăia dispărea. Harnică se ducea la grajdul de alături, văruiț pe dinafară. Focul era aprins pe vatra din cubuc, iar când se sculau copiii și Trandafir, Aspasia le dădea la toți lapte fierț în cănițe albe cu poze pe ele. Ceasornicul bătea ora opt, iar Trandafir, se îndrepta înspre primărie.

Astfel își petrecea viața Aspasia. O singură mângăere mai avea: copiii și grădinița. Grădinița o iubea mult. Sta ceasuri întregi, răbdătoare și îngrijea de stră-țuri, de răsaduri, de flori, pe care le stro- pea la timp seara și dimineața. Cu dege- tul sfărâma bulgării mici, alintând topo- rașii, viorelele, tufele mici de lăcrămioare. Ici erau margarete și stânjenici, dincolo erini și zambile, mai încolo mișunele și maci. Apoi trandafiri și'n jurul ostrețelor mici, smeură și pomișoară.

...Și Aspasia se ofilia. Ea nu mai era

cea dealtă dată. Frumusețea ei parcă o luase cineva. Din obrajii accia rumeni ca bujorii și plini rămăsese o față trasă și cuprinsă de umbrele tristeții. Buzele acele ca macul, deveniseră pale, și ochii mari, albaștri, cu lumini de ferice în ei odinioară, se micșoraseră parcă în fundul capului. Nicio floare nu mai era priusă în podoaba năucului blond. Din Aspasia veselă de altădată, naltă, plină la trup, cu nălădieri în soldari și cu sânul-i ferne- cător, rămăsese o umbră. Era în toilul tinereții încă și o mână nevăzută o prăpă- dia. Venea Dimineața. Aspasia se îmbrăca în rochie neagră. Ce bine îi sta în ea. Clo- potul bisericii din sat, nu departe de casa ei, muplea văzduhul cu accente du- ioase. Din arama veche, se desprindea tânguri, ea niște fâșii de durere, smulse de undeva, din ceva ce-a fost și nu se mai întoarce.

În liniștea dimineții și'n sărbătoarea ac- rului, se pierlea ecoul ca un suspin. La biserica asta slujise, o viață întreagă, tatăl ei: dascălul Neculai. Și la gândul acesta, adus de cel dinfăi dangăt din clo- potnița crăpată, în ochii ei se iveau stropi de rouă.

Aspasia pleca să se închine, la biserică, și trecea pe sub poarta de stejar, cu stre- gină. O cămărușă albă se așteinea printre nucii bătrâni. Din întirimul ce fusese o- dinioară, rămăseră doar câteva cruci în- greșite, rălește, cu slovele șterse de lacrimile ploilor.

Sub covorul de iarbă moale ce se întinde acum, dormea o lume dusă, ce trăise și ea pe aceste meleaguri, bătătorise cărarea spre altar, chemată de aceeaș aramă. Sus pe lângă biserica, O bisericuță de demult, gheboșită de vreme, Aspasia păși în pridvorul mic cu câteva lumini, apoi ap- rinse una la Maica Domnului.

Ceva mistic și solemn plătia între pere- ții aceștia de rugăciune, prin ale căror ferestre străbătea pulberoa soarelui, pier- zându-se în bolta din care atârna polico- andul încercat cu stele. Perdeaua dela u- șile împărătești, făcu ca o aripă și preotul ca un apostol, înălța crucea asupra no- rodului. În sufletul Aspasiei pătrunseseră razele mângăierii: simția cum o putere divină i se strecurase în toată ființa ei și-i înălța eugeul, îi lumina minca și-i alina suferințele inimii. Glasurile de la strană se auzeau frumos, printe ele des- lăsa parcă și pe acei al tatălui ei. Un fior o cuprindea. Lăsa fruntea în palmă, și-l vedea în partea dreaptă, la strană, cum sta în picioare și cânta, îmbrăcat cu straie de șinac, cu o cravată neagră la gât la cămașa-i albă de în și cu ciobotele de lăft rusee. Din când în când își ducea degetele lungi și osoase la gură, își netezea mustața căruntă aproape spână și cele câteva fire de păr în barba ascuțită. Apoi în răstimpuri, când gătea de cântat, își netezea fruntea mare și brăzdată, cu o batistă roșie, în care mai aducea și câte ceva dela biserică, în ea.

Il vedea cu firea-i bună, sfătos, cum in- te, totdeauna cu glume pe buze, cu cus- ma de oac, roasă, ce o purta și țarna și vara, sprijinindu-se în bătu-i de corn în- crustat de un cioban dela murte; cum își lua cheile grele din cuiul de sub polița din cubuc și se ducea, puțin adus de spa- te, cum era înalt și subțire, să deschidă ușile de la biserică, fie la vecernie, fie la întrecie, fie la sărbători, pe vremea bună sau cea. Dela un timp Aspasia își ridică fruntea, se uita la strană, îl aștepta să împartă coliva, să vie la ea, dar în zadar îl căuta cu ochii, în zăhar suspina, el nu mai era. Și Aspasia se întorcea iarăși a-

casă. Zina de sărbătoare era lungă, nu pus de lungă. Nu putea să lucreze nim- ca și ceasurile treceau încet. Câteodă mai venea sofiă telegrafistului, cum se sburdănică, și i bătea capul, și-i spu- fel de fel de întâmplări din țarg, mai o- ceannă de prinărița, care îi plăcea și uite în dreapta și în stânga, de oarece avea un bărbat bătrân cu luna în cap și stărb, iar farmacistul un țineel oache care trăia ca în sânul lui Avram pe lângă dumneaci.

Trandafir se ducea la Tudor Ignat, ca mai era și subelirung și scotea și ni- sele la oameni și ținea și o cafelea mică cu câteva mese, scanne și un biliard. A se întăneau perceptorul, un cu roșcat, niște dinți lați, vechilul dela curte, a lea dețirat ca un propelicar și care de venise de vreo douăzeci de ani în țară totuș vorbea stricant românește, și un func- ționar dela gară, cu ghetă galbene, cu părul negru, mare și creț, cu cravată țără- la gat și batista dela haină scoasă afară — un tânăr ce se logodise de vreo doi ori și-i plăcea vinul.

În tovărășia acestora Trandafir sta aproape toată după amiaza în jurul bil- dului. De aici treceau la crăsmă lui Haim, pe pe ulița a doua, unde avea un vin- Colnar roșu ca sângele ce încăleca în mile. Vinul îl aducea în garafă, pe țara Sura, o domnișoară cu ochii negri și nezi, cu fața și mâinile albe. Sura ză- bea la fiecare vorbă, cu privirea adez- nitoare și se lăsa chiar să fie strănsă în brațu-i moale sau alintată de bărbie, și mai vinul să curgă prin palhare, să adu- garafe cu rubin una după alta.

Haim, cu făcălie și c'un fes negru a- catifea pe cap, îmbrăcat cu o haină lăse de Istrin, învechită, avea o odaie cu dos pentru lumea bună. O odăie cu că- va șfesnice de argint pe un scriu, cu lampă de faianță, atârnată de bagdă- cu tablouri în rame vechi printre care s- pe batonul de Hiesch. Dela o vreme de- chidea ușa încet și Gavril, țigămul, sub- zând și umilit, cu scripea în mână. El uita la tovarășul cu chitara și începea cântec în surdina, dinios, apoi trecea altul vesel o chindie. Și Aspasia ara- îl aștepta pe Trandafir. Inserase de mult și afară era o lumină ca ziua. Asp- sia se plimbase ce se plimbase prin vada, apoi dela o vreme sta pe tronul unui copac sub un măr. În liniștea so- ții, gândurile o purtau prin tot trecut- ei. Și luna mare, palidă, gânditoare și trecea pe cer ca o lăcioară fără noroc. Il prășind razele bălac ce cădeau pe po- pe cărare, pe mâinile Aspasiei, pe țara întristată. Un suspin i se furia de o- buze. Ochiu îi erau umezi. Ce bine se odata la casa părintească... Trăia și u- ma... Odăile nu mai erau triste ca ara. Divanurile largi acoperite cu țesături uană: soba albă pe care erau așez- zerele domestice; grinda cu cărți vet- masa de lăngă fereastră la care citea de- calul în ceaslovul cu slove cirilice; Je- robul de nuc din odaia mare, sem- din colț, fotografiile de proeji și pe- tese — tot neamul lor — în rame cu sco- papucel lucrat în mărgele mici, colora- în care țicăia ceasornicul de argint, chetă, de buzunar; perdelele erobri- te; stergarele întinse pe pereți ca a- aripi de flaur; seorața țesută c'un pa- pe ca; arbota cu pășăvele, de-alu- prostirei albe de pe pat până la cel o- mic lucru, aveau farmed.

Ea nu a anzit vorbe grele și durte la părinți. Dascălul, blajin, își vede- treabă pe lângă casă ori se ducea la

GĂINUȘA

de GEORGE SCRIOȘTEANU

Rătăcisem zadarnic până aproape de înserat. Bătusem două păduri fără să găsim vânat. Sitarî nu picase. Un singur epure sărise din marginea unui lăstăriș, dar n'am putut să trag în el. O zbughiase dela o mare distanță unde chiar dacă ași fi tras, nu-l loveam.

Eram obosit și plictisit. Cu inima strânsă și plină de amărăciune în ziua aceea întrunecată și tristă de toamnă, mă îndreptai către cleștenul mosiei, unde speram să găseșe rațe. Dar nici pe cleșten nu aflai vânat.

Peste tot o liniște adâncă, tristețe nespūsă, pustiu dureros...

Nu găsii nimic ca să-mi satur pofta de vânat și în ziua aceea mohorită și tristă de toamnă, mă mulțumii cu odihna pe care o gustai liniștit pe malurile cleștenului, privind jocul peștilor — lungii sub răchitele și săleile pletoase, care plângeau încă un an pierdut. — unal mai puțin — aplecându-si foile îngălbenite și triste peste smaraldul cenușiu al apelor....

Un vântuleț ușor de toamnă le mișca, lăcându-le să cadă una câte una, îngropându-le în oglinda clară a iazului sau ducându-le departe în ceața ce se îndesea pe nesățite.

O frunză veștedă, moartă... o frunză ră-tăcită 'n bătaia vântului, sau pierdută în voia apelor undeva departe... departe...

Cătă melancolie!... Simții o tristețe fără margini strecurându-mi-se 'n suflet și-mi adusei aminte de toate neazurile vieții!... Dar deodată tresării!

O găinuse de apă ieși din desigur păpu-rișului. Mă privi foarte nărață, neobișnui-tă să mă găsească acolo, dar văzând că nu mișce, — după ce mă observă o clipă, — începu să-și cante hrană fără sfială.

Li admirai eleganța și supletea tinutei. O găinuse de apă mai mică decât un porumbel, vioaică și iute ca o săgeată, sburda fericită pe deasupra apei, căutându-și hrana cea dătătoare de viață. O priveam cu nesăț urmăritându-i toate mișcărilor și văzui că-mi căpătase încrederea: se apropiase și cingulea liniștită, liniștită de lângă mal. Era așa de frumoasă și mă privea cu atâta încredere, că n'ași fi îndrăsnit nici să respir ca nu cumva s'o supăr. Și totuși, ciudățenie! eu venisem la iaz cu gândul morții în suflet.

Pofta de vânat îmi îndreptase pașii într'a-colo. Nu găsisem nimic și plictiseala mă săcăia, mă enerva. În locul raței așteptate eșise ea. — gingașa și micuța găinuse și

se apropiase de mine până la 2—5 pași. Sărmană găinuse, știi tu ce te-ar putea astepta?

O simplă mișcare, o apăsare ușoară pe trăgaci și totul ar fi încetat!...

Oglinda iazului s'ar fi spart în mij de bucățele tremurătoare, peștii ar fi pierit îngropați în adâncuri, săleile s'ar fi cutremurat din rădăcini, iar găinusea mea atât de elegantă și fină, ar fi pluuit moartă, fără acel joc isteț al mișcărilor ei, cu aripioarele întinse în voia apelor...

Ce dureros de trist! Cum adesea pati-ma ne face să distrugem frumosul și să răspândim moartea hidoasă.

Nu! pentru nimic în lume n'as strica sublimul acestor clipe, pentru nimic în lume, n'as trage în gingașa mea găinuse...

Mă ridicai, îmi luai pușca și mă îndrep-tai spre conac

Frigul se întetea și ceața devenea tot mai deasă. Din văi, din depărtate adâncuri, amurgul trist de toamnă își întindea alene, vălul mohorit.

Grăbii să ajung mai repede și ajunsci tocmai bine la aprinsul lămpilor.

serică iar mana ei merau zâmbitoare, cu ochii negri sub sprâncene arcuite și plină la față, nu o prindea vremea în loc de harnică ce era.

Spre sărbători voc bună și mai multă. Atunci dascălul căra cu brațele lemne: își găsea de lucru prin tindă: aducea popoșoi, în covată: grăunțele dintre degete curgeau ca boabele de aur: din gură îi eșiau snoave încât mâsa-i spunea: „In laei, măi omule, că mâine curat n'ai ce zice când o veni neamurile...”. Iar el tușia scurt, se scărpină după cap, dădea un rotogol de fum de țigară, răspunzând cu urârsul pe buze:

Foc verde alunică,

Baba mea e sprintenică,

Se 'nvârtește ca o curcă

Și adoarme lângă furcă....

Și limbile de foc se încolăceau ca șerpui în cuptor. Tavalele erau pline cu plăcinte. În cuhne calde, iar pe drumuri, pe case, în ogradă, pe garduri, pretutindeni, cădeau fulgii de omăt, alene, plăcut... Ori venea Paștile... Ce mai bucurie, ce lumină deosebită prin odăi, ce mai pregătire... Casa vîruită de curând întineria nu alta: brăe-le erau trase cu băgare de seamă; lucruri-soarele așezate iară unde au fost sub acelaș farmec al liniștii. Și erau denii... Și bătrânii satului, încovoiați de ani, cu fețele supte, bătrâni alături cu copii sau băietani sau fete, se îndreptau pe ulițele lăcute în spre biserică din deal, cuprinsă și ea de un farmec neînțeles. Cum clipiau lumânările în sfeșnicele lustruite, cum tremura scânteica ca un gând în candelile roșii și cum în jurul icoanelor plutea ceva înălțător pornit din altă lume pe care noi nu o înțelegem. Piatra rece avea alt su-net sub pașii credincioșilor, și o taină a-

dâncă se colora odată cu crucea adusă în miilocolul bisericii în Joia mare.

Luminile se aprindeau în mâinile bă-tătorilor de muncă, luminii de credințe se aprindeau în sufletele acelea curate și în ochii dascălului, în glasul lui dela strănă, în gesturi, se resfrângea evlavie. Și acasă, mama ei, în culme, în Vinerea Pa-țimilor, scoatea cozonacii și păștile din cuptor. Și trecea și Sămbăta dureroasă cu Isus în mormânt până ce se apropia mie-zul nopții, cu Invierca. Atunci...

— Aspasio! se auzi glasul aspru al lui Trandafir.

Ea tresări din gânduri. Se duse în casă. El era beat. Cum o văzu se ofări la față, încurcându-și sprâncenile:

— Unde ai fost?!

— În livadă.

— Hm! De ce n'ai rămas în râmnic?!

— E și te culcă. Vai și amar de capul tău.

— Eu?! Ce vorbă e aiașta?! Ci eu sunt fleandura dintâi?!

— E mort și lasă-l în pace.

— Ce pareă eu nu știu că te gândești la el?! Ce eu sunt un prost?! Mă urâști! Uită-te țintă în ochii mei!... Mă urâști!...

— Trandafire!...

— Scărnavie! Păcătoasă!

— Omule...

— Ai vrea să piei mai repede! Să mă duc după dânsul! Să scani de mine! Dar nu, eu am să trăesc! Hm!... Tu ai să crapi! Nu vezi că ești ca o stafie!

— Așa zile...

— Să se sfârșească! Mam urit de tine! Scorpie! Ce plângi?! Atăta știi!...

— Viața mea... murmură printre lacrimi Aspasia.

— A tu?! Hm! Dar a mea cu o cucu-

vancă?! Pleacă! Ti-am spus de atâtea ori să-ți iei lumea în cap, să nu te mai vad, nenorocită!

— Din căsuța părinților mei!

— Am să dau foc să nu mai rămăc ni-mic!

— Ești în stare, ticălosule!

— Nemeraiico, mai spune odată! Am să-ți crăp capul! Ești afară!

Și puse mâna pe un scaun să o lovească.

În clipa asta copila se trezi din somn, plângând: mamă!

Aspasia, pe prispă, își ștergea ochii. Luna o învălnia în razele ei palide. Pri-vighetoașea cânta în plopu din livadă. O stea se lesprinsese de pe cer. Era poate a fetei dascălului. Și o viață se prăpădea încet, încet, fără să știe nimeni decât li-niștea nopții și florile din grădină....

CONST. CEHAN-RACOVITSA

B A A L

de EUG. BOUREANUL.

Așteptam plecarea unui tren. Trebuia să-miucid mătul încă vre-o două ore. Vai! lungile, chinuitoarele ceasuri de așteptare ale călătorilor!...

Restaurantul găria, larg, pustiu ca orice loc — chiar plin — cu figuri străine, cu suflete indiferente, zuzănia de larmă de glasuri străpânite, de tăcături de tacămuri. Cine n'a cunoscut încordarea aceea, nervoasă, sfredelitoare cu mii de întrebări, cu mii de neliniști, ce te înclășează, te înceereuie de pretutindeni, când întâmplarea te aruncă în mijlocul mulțimei întâmpinatoare, acela n'a putut înțelege niciodată sfâșietorul îndemn de ducă, de pierdere de sine, din și mai sfâșietor de dramatica legendă a Turnului Babel...

Îmi aruncau privirile prin fereastră. Tren după tren, deșertan în Capitală mulțimea grăbită, a pulbuitului omenesc, care năvălește din toate unghiurile spre pământul a restă al făzaduinței, în care toate se amestecă, se pierd, se nimicesc: oameni și împrejurări, fapte și gânduri... Priviam mulțimea anonimă a veniților și căutam să descopresc expresiile, pe care întâmplător le prindeam pe unele chipuri, să dau rost îndemnarilor, să-mi luminez nădejțile cu care lumea aceea grăbia să străbată ultima etapă, a peronului, care-i mai despărțea de marele oraș...

O apăsare pe umăr mă făcu să tresar. Și-un glas cunoscut mă întrebă, banal și stereotip:

— Ce faci, Baldovine?... Încotro?... La ce te gândiai?

— I-am răspuns în același fel, dând din umeri:

— Ce să fac?... Stau!... Privește la lumea asta care vine!

— Așa-i!... Multă lume mai înghite și Bucureștii ăstia! — apoi își trânti, plictisit, oălăria pe masă nesfârșit de lungă și adăngă, dus pe gânduri. Carne de abator, Baldovine!... Abatorul vieții.

Aprinserăm câte-o țigară și urmarăm să privim afară. Un alt tren, cu masa înghetată, învainta înțec, pufăind din ce în ce mai rar. Începu aceiași perindare de suflete anonime.

De-o-lată, cunoscutul acela, al meu, ofta din adânc. Începu să loviască jumătatea țigării în scrumieră, chinându-se s'o stângă, cu gesturi de silă, și-și ridică ochii spre mine.

— De câteori văd, Baldovine, o astfel de mulțime de călători îmi vine în minte o scenă al cărei tragic nu se poate descrie. Numai aceia care n'a i-ar fi fost sortit să vadă vre-o dată întâmplarea asta stupidă de banală, dar zdrobitor de tragică, ar putea înțelege sensul grozăviei ce vreau să-ți povestesc și al apropierei ce încere să o fac, eu ceace ne ar fi dat să vedem până mai adînaioare... Vrei să ascuți?

— Spune! — îngăunai tot pe atât de plictisit. Ce aveam să fac alta?... Ascultând un cunoscut orice mi-ar fi istorisit, mă simțiam parcă mai puțin izolat, ca mai înainte.

Să mă crezi, începu întâmplătorul meu tovarăș, că nu-mi aduc aminte cu plăcere de întâmplarea aceea... Treceam prin niște frământări sufletcești, atât de grele, încât și astăzi mă încrâncen, când mă gândesc la ele... Nu dormiam nopți întregi. De multe ori zorii mă prindeau mai treaz și mai neliniștit, de cum mă învăluiseră umbrele înserărilor trecute.

Mă duceau foarte târziu acasă. Începeam să adorm, chinându-mă un ceas, două, — apoi, adesea, săriam din pat, și mă îmbrăcăm grăbit și... porniam... nici eu nu mă știu încotro...

Într-o noapte de-acestea, când alba începuse să urziască pe zarea răsăritului fantomatică ei părere de lumină, pornii de-acasă mână de chinuitoarea mea neliniște... Înțocdeauna, în astfel de împrejurări, năvălam în nestire...

Mergeam de-un timp. Lumina albei se transformase în lumină de zori. Prin imenzitatea orașului mort, treceam ea prin cuprinsul lumilor adormite de vrăji, din basmele copilăriei.

Nu se zăria iponie de om, nu se auzia un zgomot. Până și paznicii foarte rari, stăteau răzimați, ca adormiți, de ziduri, de felinarele orbe, care ardeau încă, înțocmai unor candelă inutile, la mormintele necredute decât... din simțământul datoriei.

Peste orașul mort, învăluit în borangiecul zorilor, scobora pulberea gălbue, murdară, a potolirei pricinii ce-o vânturasă în văzduh.

Ea cred, Baldovine, că nici opriveliste nu-i mai tristă, ca aceea a unui oraș mare, în ceasurile de ultimă odihnă, dinspre ziua.

Dădesem într'unul din marile bulevarde, Depart, în afundurile lui, care se îngustau până la topire, și dinspre care revărsatul de zină își împânzia căldura renăscătoare a razelor dădătoare de îndemnuri de viață, se zăria mișcând ceva. Era o pată albă aurie, care înainta foarte încet, chinător de încet, și care — pe măsură ce se apropia — își măria, pareă, și oscilările între cele două chenare verzi ale arborilor de pe margini.

După o vreme destul de lungă, îmi dădui cămă că era un cârd de vite. Slabe, cu coastele și soldurile împungând prin pielea măcinată de ani și lovituri, pâlcul acela de boi, însemnați — de mâna fatalității — cu cune roșii, venia împingându-se unul într'altul, ca și cum ar fi căutat să se sprijine, să se ajute în pragul unei nenorociri de neînălțurat.

Pe la răspântii se opriau, împrăștiind priviri nedumerite, sfâșietor de pline de întrebări. Din când în când, tremura câte un muget abia ghicit, neprecis, care înmărmurira pe dată, topindu-se în muțenia înconjurată. Abia atunci, din dărătul lor, porniau vorbe aspre, de îndemn, răsuna câte o lovitură — cu izbîță într'o uriașă tohă dogită. Din urmă se schiță o mișcare ca a unui val, care se împingea înainte și tot cârdul ponia din nou, legându-se pe picioarele frunte în lături, nesigure de pașii făcuți pe piatra lustruită a bulevardului. Pleoapele tuturor cădeau grele peste privirile umede, stânse... de obosială, de... dar cine știe, cine ar putea să știe de ce?... Boturile negre, ca aburite, se ridicau sficoase și nările tremurau câteva clipe în văzduh ca și cum ar fi cercat să adunee în neagra viitorului, spre care înaintau, o deslegare la întrebări, răspunsul la o ghicitoare crudă, plină de toate neliniștile.

Și în orașul imens, în liniștea lui imensă, în soarele acela imens, care încălecase zarea, punctând afundul îndepărtat al bulevardului, ca o gură de flăcări, prin care

se scurgeau, împrăștiindu-se peste lume, forțele noui ale vieții... prin mijlocul sutelor de mii de oameni, care dormiau fără de griji, în dosurile pline de siguranță ale zidurilor... în misteriosul laborator de refacere a forțelor, care fierbia, în întreaga Capitală, vrăjibile tainicii refaceri a puterilor, ce încurând aveau să frământe sporurile vieții, singuri ei, boii aceea, îndungăți cu roșul crucilor fatale, pășiau neștiutori, nedumeriti, nevinovați, spre neagra potrivnică a apusului, lăsând în urmă, îndărătul lor, un soare, o lumină, o viață, despre care privirile, mișcărilor, tuturora și-a ficăcui dintre ei, păreau că răsfrâng cea mai dureroasă, cea mai sfâșietoare renunțare.

Și... înțelegi, tu, Baldovine, tragedia unei renunțări inconștiente?... Poți tu înțelege grozăviena aceasta a morții ce se pregătește, când viața stă să-și reia îndemnarile în ficcare fir de colb, în ficcare găză, în ficcare buruiană?... Pricepi, tu, Baldovine, ce însemnează sleirea morții, a morții pe care o impunem cu voință, cu premeditare, celor ce nu pot — nici să schițeze — gestul unei singure împotriviri?...

Vai, cârdul de boii, din dimineața aceea de Iulie, care pășiau spre moarte, pe marele drum al vieții, al frământului ce nu-i e dat să se curme niciodată!

Și prietenul meu tăcu. Scutură din umerii, ca împovărați de-o greutate zdrobitoare. Apoi își întoarse capul spre fereastră restaurantului.

Pe peron se scurgea rămășița unui nou convoi omenesc, deșertat de cine știe ce tren.

Prietenul meu ridică o mână tremurătoare:

— Uite!... Privește!... Tu crezi că pe toată lumea asta o mână anumite treburi aici, în Capitală?... De unde!... Îi mână celuiici soartei spre abatorul vieții. Demoul distingerii, mirajul, Baal... da! îi cheamă în măruntăiele de foc, mistuitoare, ea să dea sporul iluzia acela de spor, nefolositor, de viață, pe care-o cere marele metropole, — înțocmai ca pe cârdul acela de demult, ce miile de cărduri din ficcare zi, pe care oamenii îi disting, dintr'o plăcere nefolositoare și dintr'o părere deșertă a unei necesități ce nu există!...

În spatele nostru se oprise cineva, mormăind cuvinte ca de rugă, ne întoarserăm în același timp.

— Ajutați-mă cu ceva... Nu-mi ajung banii pentru bilet să mă întorc acasă.

Era o femeie, slabă, de abia ieșită din boală. În brațe ținea o arătare de prunc, plin de rani murdare... O nouă victimă a desfrăului.

— De unde ești, femeie?

Aceia tăcu.

— Când ai venit în București?

— Acum, vre-o doi ani...

— De ce?

— Da!... Știu eu?... Zicea că-i bine, pe-aici!

— Și-acum?

Femeia își plecă pleoapele peste ochii umezi, care împrăștiu cele mai triste priviri ale tuturor renunțărilor...

Și-atunci, departe de tot, în spatele ei, prin funul de tutun a călătorilor, mi se pără că zăresc gura imensă, prăpăstioasă, rânjitoare a zeului distrugerii, de demult și... de întocdeauna!

EUG. BOUREANUL.

CAPRA KEMAL-ULUI

— REMINISCENȚE DIN 1918 —

de GALLIA TUDOR

Suntem în învălmășeala marelui război. Persoanele internate de români ca: „ostajii de război” și duse în Moldova, se reintorc în urma armistițiului încheiat cu inamicul. Între alții, arhiereul musulman dela granița din Constanța, pe care-l cunoșteam cu mult înainte de război și-l știam iubit și stimat de tot poporul dobrogean. Din întâmplare, fuse găzduit tocmai la noi, într-o cameră ce era ocupată de comandamentul turcesc, pentru două zile de odihnă, urmând apoi să fie trimis la domiciliul său din Constanța. Eu l-am întrebat:

— Cum ați dus-o, Prea Sfinte, prin Moldova?

— Oo, prea bine, mi răspunse el, câțiva dintre noi am fost repartizați pe moșia conului Costică Romanov și protejați de zămitul domn și d-na sa cu multă îndurare. Am stat un an și jumătate departe de buitl tunului, am învățat și bine românește. Mam simțit mult mai bine între aneșii de pe moșia boerului Costică, mai simții și mai de spirit decât norodul meu musulman din Constanța, unde arai nenorocul să fiu adus acum șeșe ani.

— Și de ce, Prea Sfinte, ziceți nenorocul dacă nu-i cu supărare să întreb? Kemal-u, voinic, cu barba lui mare de un negru lucios și ondulată ca talazul unei ape line — în contrast cu albaștrul durbanului său, — se îndreptă în scaun și-si începu povestea:

— Eu am primit o educație mai alesă în mănăstirile din Anatolia, unde există un fel de pensioane interne conduse de călugări erudiți cu o literatură înaltă în limba arabă. Aveam talent la poezie, dar mă ferii de a-mi face din ea o carieră, amintindu-mi de un proverb pe care mi-l povestea bunicele meu în copilărie și pe care vi-l voi spune mai pe urmă. Aveam voce mai bună de cât toți colegii mei. Stariții și profesorii mă povățuiră să mă fac popă. Primii, mai ales la rugămințile mamei mele și după doi ani de practică, însei birotonisit. Eram obligat prin lege să seryesc un an în mănăstirile anatoлие-не după care timp, fusci permutat în Stambul la Sf-ta Sofia.

Aveam doi ani de serviciu la Sf-ta Sofia, când primii într-una din zile o epistolă din partea starițului mănăstirii unde îmi făcusem studiile, fostul meu director. El îmi scria:

Bunul nostru fiu,

Chiar azi, am primit din partea înaltului nostru consul Cadry Bey, din țara valahilor, următoarea scrisoare pe care ți-o alătur și al cărei conținut să-i iei la cunoștință și să te supui.

Noi, cei de aci, te sfătuim cu toții să nu refuzi așa o cinste, de oarece socotim că ești singurul fiu uns de Alah să îndeplinești o asemenea misiune înaltă și să duci fericirea poporului nostru înstreat!

Scrisoarea lui Cadry Bey, după cât mi-aduc aminte, suna cam așa:

Prea Sfințite și înalt Director,

Din mila lui Alah și a mărinimoasei regine a valahilor, Elisabeta, cum și prin

sprijinul alor noștri, avem în fine o giamie în Constanța. O giamie care va strănge în foisorul său, prin vetele valurilor, salutul de frație al tuturor hoșilor din lumea musulmană întreagă!... Poporul nostru rătăcit prin străini, ace de azi înainte un Altar Sfânt de refugiu, de unde va ridica osanale lui Alah și va afla alinaarea durerilor lui prin rugăciune.

În cursul acestei săptămâni, Iualta Regină și mamă a celor îndurerăți, împreună cu familia Țarului Rusiei și tânără Prințesă Maria, ne-a vizitat moscheia și mi-a zis: „Jată, Cadry Bey, colivia e gata. Vreau să aduceți aci o privilegiatoare demnă de ea!” De aceea, Prea Sfințite, te rog să grijești a se trimite cel mai capabil arhierieșit din sfințele mănăstiri, cu știință de carte să poată lumina poporul nostru molatec și întunecat, și cu vocea cea mai dulce, să placă scumpei noastre Regine, care nu va lipsi dela sfințire.

Al Sfinției Tale supus serv

Cadry Bey, consul turc, Constanța

„Eu, urmă Kemal-ul, primii repede doritor de a mai cunoaște și alte fiuturi, dar și pe valahi despre cari se spun o multime de povești la noi, dar sosind acasă și spunând nouitatea soției mele, ea refuză să meargă în țară străină. Aveam doi copii. Mă căsătorii repede cu o alta și peste trei săptămâni plecarăm în țara valahilor. Sosirăm la Constanța puțin înainte de „ramazan”, sărbătorile noastre de toamnă. Strânsei în prima zi de sărbătoare norodul tot destul de numeros și destul de molatec, alcătuit în mare parte din: ciorbagii, iaurgii, pescari, lustragii, hamali, samsari, argați și rabagii, ținând cu multă grije prima mea predică, dorind a mă face cunoscut și iubit de poporul în mijlocul căruia trebuia să mi duc viața de azi înainte.

La primele fraze rostite cu vocea cam nesigură din cauza emoției, toți, dar absolut toți, se uitau țință în ochii mei. Puțin câte puțin începură să aplece capetele, mai pe urmă le aplecară așa de mult ca în timpul rugăciunii. Eu, eram în șapte ceruri de bucurie și-mi ziceam: „Ce popor cucernic! Cu ce evlavie ascultă! Doamne, aci e de mine!” Prinsei la limbă nevoe mare, dar după ce vorbii vreun ceas și jumătate, sfârșii aducând laude lui Alah. Se ridică deodată unul din mulțime, slab, ars de soare și căscând somnoros zise: „Ai vorbit mult, Luminăție, și noi te-am ascultat vezi, că turma trebuie să asculte de păstor, dar... nu s'ar putea să ne spui și nouă pe limba noastră ce-ai tot spus într-una și despre ce?”

Cine ți-a sucit limba în gură de vorbești de-an doaselea? Le-ai visat toate astea ori Alah ți le-a trimis prin graiul Profetului?” Eu rămăsei trăsniț. Mă uitai în toate părțile și văzui că nimeni nu se ridică de jos afară de el, căci toți dormeau buștean. Galben-verde văzui în fața ochilor și simțeam că picioarele nu mă mai țin. O luai binisor printre ei fără să-i răspund nimic și eșii afară. Aerul rece de afară și vederea valurilor îmi dădură noțiunea de luptă și gândii: „voi lupta, da! Am de furcă cu ei, dar nădăjduese să înving!” Mergând în spre casă, reflectai: „geaba le-am ținut o cuvântare așa de

frumoasă în limba arabă, că ei cum nu știu carte, n'au putut înțelegele nimic”. Abia atunci mi-am dat seama că noi nu avem o limbă unitară și că limba învățată în școală nu corespunde deloc cu aceea ce-o vorbește poporul. Cum mergeam așa amărit, îmi veni în minte povestea bunicele, care mă oprise de a mă face poet. Se zice că: „pe timpul lui Muhammed al II-lea, locuia la Stambul un poet cu nume de Emin. Se dusesse fama de talentul lui, dar mai ales de barba sa frumoasă și mare.

Într-una din zile, îl chemă sultanul la palat și îi zise: „Dorese să-mi scrii cea mai frumoasă poezie despre numele meu!”

— Eu, înălțime?! Nici odată nu voi face una ca asta! Dar ce bine ai adus popoului sau ce fapte mari ai făcut ca să-ți vecinicească numele?! — îi răspunse poetul. „Cum, nici dacă te încerc de daruri?!” — Nici atunci! — îi răspunse hotărît poetul.

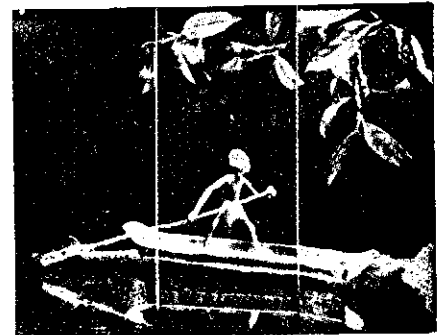
Sultanul încet de furie și revoltă, îl aruncă în cea mai neagră temniță dând ordin să fie hrănit numai cu pâine și apă până se va hotărî să vecinicească numele său. În fiecare zi un eunuc din palat venea la el să-l iscodească de nu cumva s'ar hotărît să se plece. Poetul rămânea neclintit.

Cu să-i treacă de urât, mai citea în timpul zilei. Un vecin de celulă veni la dânsul într-una din zile și-l rugă, cum nu știa carte, să-i citească și lui ceva. Poetul se puse bucuros la dispoziția lui și începu să-i citească. Observă după câteva pagini de lectură că vecinul începe a se întrista din ce în ce mai mult până în cele din urmă începu să plângă. Poetul își ceru ertare că l-a întristat și luă o carte mai veselă. Dar observându-l din nou văzu că plânge înainte cu sughituri, acum când trebuia să râdă.

„Ce ai omule? pentru Dumnezeu! Ar trebui să râzi acum și tu plângi mereu? El, de ce privea mai mult pe poet, plângea cu lohote. Poetul începu să se necăjească și se răsti la el: Spune, omule, ce ai! Ești nebun?”

„Uite, începu el, suspinând, când citeai așa, dar... să nu fie cu supărare, semănai întocmai cu capra mea de acasă, Alah să te fie, pe care n'am văzut-o de doi ani și nu știi ce mult o iubesc! Zău, să trăești mai mult cu mine, dar... uite așa taman ca d-ta când citeai, mișca ea barba când mânea!” Poetul furios, trimise vorbă la Sultan că s'ar hotărît să-i poeziceze viața”.

Astfel sfârși Kemal-ul povestea.....

in strainatate

LES TROIS HENRI

de ANDRÉ LANG

Piesa lui André Lang, *les Trois Henri* care s'a reprezentat de curând pe scena Comediei Franceze s'ar putea rezuma în puține cuvinte: Reînvierea unui moment istoric și reabilitarea unui rege.

Opera posedă calitățile genului, are însă, bine înțeles, și unele din defectele inerente pieselor istorice.

Atmosfera, limbajul, compoziția, vitalitatea personajilor sunt bine reușite, ele întăresc relieful figurilor și transportă publicul în vremile de demult cu o ușurință care face cinste realizatorului. Iar adevărul istoric de este cam știrbit, faptul nu e cătuși de puțin supărător. Căci autorul dă mai întâi dovadă de multă iscusință în travestirea lui, și pune astfel într-o lumină nouă și apreciabilă fapte și figuri cunoscute. Cine vine la asemenea spectacole nădăjduind să se familiarizeze cu știința istorică, riscă, firește, să se îndrumeze pe căile pe cari adevărul dovedit nu le-a străbătut nici când. În asemenea caz, însă nu autorului se poate aduce vreo vină. Lui i se cere să intereseze, de sunt sau nu adevărate amănuntele faptelor și trăsăturile figurilor. Să prezinte posibilități și creațiuni de sine stătătoare, să coordoneze reacțiunile eroilor așa cum i-a văzut sau cum i-a deformat el, să plivească câmpul istoric de tot ce îngreune acțiunea și înstrăinează interesul. Lui i se cere să amuze, să placă, ci nu să-și instruiască; pentru asemenea scop stau la îndemână manualele de istorie.

Pe dealtă parte însă autorul trebuie să se ferească de migăleala pedantă care nu contribuie să însufle viața tocmai prin faptul că personajele au trăit cu adevărat, și de tipicul cunoscut care atrage plictisală; cea mai obișnuită și mai de temut primejdie a genului.

André Lang își buteste să o înlăture, trei acte sunt îndeajuns de reușite, păcatul e că piesa are patru. Trifoiul n'are 4 foi și astfel succesul e cam stingherit. Sfârșitul reprezentației se aseamănă prea de aproape cu o înscenare cinematografică, pur documentară și înroșește astfel bunăvoința publicului prealabil câștigată. Ultima impresie e o ușoară decepție.

Cei trei Enrici sunt: Enric III-lea de Valois Regele Franței, Enric de Guise și Regele Navarei, viitorul Enric al IV-lea. Figura idealizată e aceea a lui Enric III-lea. Pe acesta, documentele istorice l'au înfățișat în tot-leauna ca pe un vicios și ușuratec. André Lang ni-l prezintă ca pe un rege însuflețit de cel mai vibrant patriotism, și resimțind pentru Regina Luiza de Lorena o dragoste arzătoare și totală. La carte însă „draguții” regelui, cu freză și cececi mișună; dar nu trebuie văzut în ei decât niște servitori devotați, ori când gata să-și dea sângele pentru el, gata ori când să-l verse pe al ori cui, când siguranța țării și a șefului e în joc. Pe vremile celor 3 Enrici, istoria Franței se află la o colitură. Timpurile erau tulburi, luptele religioase însângerau și amenințau să o însângereze necontenit. Regele n'avea

moștenitori, era bolnăvicios și nu prea dăduse încă dovezi impunătoare de autoritate, în vreme ce Ducele de Guise, mare general, șef al Ligei, avea favoriți numeroși, admiratori fanatici și urzea alianțe îngrijitoare, ba sfida chiar pe stăpân. Astfel asasinarea lui se prezintă ca o grea necesitate inexorabilă.

În afară de dragostea duioasă și încrederea reciprocă a perechei regale, precum și în afară de idealizarea într-o oarecare măsură a regelui, se constată cu ușurință că imaginația creatoare a autorului are un rol destul de redus.

Înscenarea însă nu e lipsită de viață, acțiunea deocamdată se desfășoară cu brio, astfel încât prinde atenția. Urmărind însă dezvoltarea evenimentelor în ordinea lor cronologică și ne mai exploatănd de cât date și fapte cunoscute, autorul evidențiază lipsa unei idei de fond, conducătoare și generatoare.

Publicul nu-l mai urmează, interesul se înroșește. În actul al V-lea, apariția regelui Navarei, plin de vervă, simpatie și atrăgător nu e suficientă pentru a înviora asistența. Asasinatul regelui Enric de către Jacques Clement fanaticul, are iarăși loc în scenă, precum și îngrijirea chimurgilor, slujba proștilor: moartea regelui, lată tot actul din urmă. Comentarii par de prisos.

Ceace nu se va putea îndeajuns lăuda este creațiunea pe atât de reușită pe cât era de anevoioasă a artistului YONNEL în Enric al treilea. Toată piesa o duce el pe umeri și o îndreaptă spre succes.

În adevăr, nu era ușor de însuflețit un rege cu o fire atât de complexă și o mentalitate atât de cindată. Umbra reputației sale, cu toată indulgența autorului trebuia să planeze, trebuiau să fie într-o oarecare

măsură justificate bârfelile și învinuirile ce i se aruncau de dușmani: în același timp trebuia să ne apară curat la cuget, iubitor, prietenos pentru cei devotați, just și demn.

În cele mai mici amănunte, ale costumului, mișcărilor, fizionomiei, intonației din creșter în tălpi, când vorbește, când tace, mergând sau stând neclintit, toate nuanțele sentimentelor cele mai ascunse și mai complexe, ne-au fost redată de către tânărul artist cu o măsură, o inteligență și o intensitate pe cari maestrul De Malle-ar fi aprobat și admirat fără rezerve.

Glasul i'a avut accente de o duioșie și comparabilă cu Iubita-Regină, — trăgând indulgent când se adresa „Mignonilor”, și răsunat cu o vibrație nervoasă, hotărâtă și majestoasă când pune la cale omorul dușmanului: iar în exclamația pe care i'are atunci când vede trupul trufașului de Guise doborât: — „Qu'il este grand” — o întrecă gamă de impresii destăinșește în trei vorbe o fire de om.

Creația face cinste artistului și teatrului unde joacă.

În regele Navarei, *Albert Lambert*, jovial și bon enfant, culege aplauze meritate: *Chabreuil* în De Guise are o apăsătoare de supremă eleganță, ceace dă prilejul să se regrete odată mai mult că nu i se poate mai adesea admira vocea atât de caldă și dicțiunea perfectă. Un lup prefăcut miel — *Monteaux* — *Jacques Clement* — Regina, *d-ra Roméo* e duioasă și sensibilă. În *Margareta de Navarre d-ra Madeleine Renaud* are spirit și rasă. *Dru Sully* e un paj simpatice. În sfârșit, tot ansamblul și cele mai mici roluri bine puse: montarea din cele mai reușite din câte se văd de câtăva vreme la Comedie.

Paris, Martie 1950

DIMITRY

AL. CALINESCU: Baie de soare
(Lucrare recompensată de Salonul Oficial din Paris)

plastica

EXPOZIȚIA ALEXANDRU CĂLINESCU

— SALA ATENEULUI —

de LUCIANA DRACOPOL-NEGULESCU

Dela început tia să remarc un fenomen pe cât de interesant, pe atât de ciudat, în plastica românească. La noi se pictează mult și tot atât de diferit. Un gen însă care nu e de loc în tactul freneticii porniri de producere artistică la noi, e sculptura. Voi încerca să scitez cauzele acestui fenomen spiritual, așa de subtil cu convingerea că ele sunt cele veridice.

Să spun că pictura este astăzi preferată de cei mai mulți ca orna mentație a interiorului, astăzi când ea s'a emancipat complet de arta decorativă, ar fi dacă nu o greșală în orice caz o argumentare insuficientă. Eu cred că explicațiile trebuiesc căutate în altă direcție. Sculptura cere pe lângă aptitudinile speciale, o deosebită cultură a ochiului, a mîinii și mai ales a mîinii care să fie susținută de o muncă serioasă, îndelungă și continuă. Sculptorul este în mic un Demiurg, el trebuie să dea bronzului, marmorei sau lutului *chip și asemănare* omenească, ba chiar să-i pue suflet din sufletul lui, așa cum spune Biblia, că a făcut Dumnezeu.

Lângă această cauză oarecum generală, cred că mai este una în legătură cu concepțiile de artă ale vremii. Sculptura se acomodează mai puțin cu modernismul, fiindcă ea cere virtuozitate tehnică. Si originalitatea în noutate, așa cum o răvnește modernii nu o poți ajunge decât dacă dispui de oarecare ingeniozitate tehnică. Majoritatea artiștilor noștri tin să meargă cu orice preț pe calea cea mare a vremii, alături de Apus și cum pe de altă parte sufletul lor proaspăt nu le pune la îndemână inspirații bizare și câteodată chiar ridicole ca ale extremiștilor de acolo (unde lucrurile sunt cel puțin explicabile) și nici o tehnică de o ingeniozitate personală, se retrag involuntar dintr'un domeniu unde nu pot atinge succesul în sensul lor.

În pictură mulțimea poate fi înșelată mai lesne ca în sculptură.

Pentru aceste motive — cred eu — templul sculpturii nu-și deschide porțile decât pentru puținii apostoli ai adevărului. În numărul lor restrâns sunt câteva talente cu totul remarcabile, îngemănăți în fata altarului de unde au primit consacrarea. Iute cei puținii alesi este și Alexandru Călinescu. Artist în epoca aceea de înflorire a omului, când sufletul se dă tot idealului ce i se închină, el este un viguros în concepție și un virtuos în înfăptuirea materială.

Artă lui este o înfăptuire de nuanțe, răsunetului unui suflet complex și variat, a-lâncit în resursele talentului de care dispune.

D-l Călinescu și-a găsit calea talentului în suflet și înțelege să și-o urmeze fără să fiină scama de curente corupătoare ce vin din apus. El are un ideal artistic clasic în felul lui și atât de departe de contropoziții săi extremiști, încât câteodată se refugiază în trecut spre a-și găsi

acole motivele artistice în care să-și toarne ideile. Într-o astfel de pornire sufletească trebuie să fi fost, când a creat „*Cap antic*”.

În această figură este așa de bine imprimată nu numai înfățișarea fizică a anticeului, ci și sufletul lui, în concepțiile artistice de atunci, încât ai impresia că este un rest dintr'un muzeu. La sugerarea acestei impresii se mai adaugă și coloritul oxidat al bronzului.

Trăsăturile adânci și viguroase, bine și regulate ale meridionalului antic, gura cărnosă și întredeschisă a sete de eroism, fruntea acoperită cu un breton rotund și buclat, grunzul puternic, în fine un amestec de forță și idealitate artistică la care se adaugă un fel de stil specific anticeilor, dovedeste puterea acestui artist de a se transpune în epoca fraților săi de altă dată.

Dar repertoriul artistului e foarte bogat și ales. „*Mister*” un cap mut ca un sfinx este o adevărată poezie a tainurii. Buzele tac, ochii sunt închiși, dar sufletul se frământă în făgăsurile lui. E toată simfonia sintetică a sufletului într'un moment de mister. Tot atât de interesant pentru felul cum știe să închege un suflet specific în expresia unei figuri, este și capul intitulat „*Corsicană*”; o femeie cu trăsături fine și alâncite pe care citești candourea proaspătă a unui suflet nepătruns de cultură, dar în abisurile căruia zace clocoțiri de războaie sângeroase. Artistul a prins acest aspect în contrast al corsicanei și l'a înfăptuit cu priceperea cunoșcătorului de suflete.

Un admirabil bronz care te uimește prin expresia lui adâncă și vie este „*Extaz*”. Un cap de femeie răsturnat pe spate, cu ochii strălucitori ce urmăresc ceva, o gură care râde satisfăcut, în fine o expresie de delăsare supremă, sub stăpânirea unei ispite și care determină o expresie completă și nepăsătoare. D-l Călinescu a reușit să realizeze mimmat acest moment sufleteș, atât de semnificativ și interesant. Toate aceste figuri, ca și cele câteva capete de expresie, sunt simfonii de linii și de forme în care citești adevărate sinteze sufletești.

Dar pareă nici una din lucrările lui n'a lăsat mai puternic din vetrele creatoare, ca opera intitulată „*Buc de soare*”.

Reprezintă o femeie tânără stând jos și prîjîindu-și capul pe genunchi. Cu mîinile și-a cuprins pulpele și privește zămbind, ca și cum s'ar adresa cuiva. E o altitudine interesantă, grațioasă și reală, de cochetărie și de tinerețe, din care artistul a prins farmecul, redându-l cu o interpretare personală. Și are atîta viață în ea această lăptură nemiscată, că în fiecare moment aștepti să iasă din atitudinea ei. Carnea trăește sub pielea catifelată, pulsul bate liniștit în vine. În stabilitatea corpului, în siguranța mișcării, artistul a reușit să redea ideea odihnei, atât cât îi

permite bronzul. El pune în subiectul acesta toată poezia odihnei, în beția razelor de soare. De frumusețea acestei bucăți te poți convinge și mai ușor luând în parte porțiuni din corp, care sunt așa de bine tratate încât fiecare din ele pot forma un subiect de sine stătător.

De pildă, grupul mîini drepte și al piciorului stîng ar putea fi singure un studiu atât de mult s'a preocupat artistul de toate formele corpului în parte chiar dacă le-a subordonat întregului. Capul de asemenea poate fi singur luat, un portret de expresie, ca și torsul ce este un motiv foarte reușit. Această amănunțită tratare a părților, fiindcă el înțelegeă că sculptura cere forme și nu idei abstracte goale de acest înveliș plastic. În mai toate operele lui observăm aceleași atitudini caracteristice și interesante ale corpurilor de obicei feminine.

Dar operele lui nu se mărginesc la spațiu. Artiștul nu uită medalioanele și basoreliefurile cele mai multe foarte interesante prin felul cum artiștul a înțeles să le realizeze.

Prin concepția artei lui, d-l Călinescu este un clasic. El înțelege arta ca o interpretare personală a frumosului, ce i se relevă lui.

Ideile îi sunt de veselie senină, liniștite, olimpice și contemplative. Artistul e un echilibrat, care-și mărginește inspirațiile la teme interesante și originale, nu prin noutatea bizară, ci prin înțelegerea deplină a subiectelor și mai ales prin realizarea lor în formă. Aici stă originalitatea lui. Forma este deslegătoarea sufletului, oglinda în care citești gândirea artistului. Fiindcă ea e chemată să se unifice cu ideea spre a o face să fruiască artistic. D-l Călinescu este un desenator fin și sigur, un modelator viguros care poartă în vârful degetelor creațoare un dar magic ce înviește lutul. Liniile și formele lui sunt caracteristice și pline de relief. În tratarea ansamblului artiștul nu pierde din vedere amănunțiele pretioase, de care se ocupă cu atenție. În felul de a reda viața artiștul este un realist. Cunoaște amănunțit anatomia, dar nu calciază realitățile, ci le interpretează, idealizându-le datorită unui deosebit *bun simț*, care îl face să înțuiască specificul formelor reale. Și mai presus de toate simți în opera lui o armonie intimă, care se manifestă într'un fel de curiozitate a liniilor. O adevărată poezie de forme și nu de idei, cum suntem obișnuși să înfălmim astăzi.

Prin concepțiile sale artistice sănătoase și senine care îi sugerează subiecte de o frumusețe asemănătoare și prin felul de a realiza într-o formă adecvată fondului, tinând seamă de cele mai riguroase cerințe ale artei de astăzi și de totdeauna, el este un clasic. Între puținii artiști adevărați el își cucerește menirea și știe să înfăptuiască cu cinste solia ce i-a fost încredințată.

AȘAȘI-AȘA...

REVISTA LITERARA A LICEULUI SF. SAVA face progrese simțitoare. Numărul apărut (2—5. an. IV) aduce colaborări prețioase semnate de elevi și absolvenți ai școlii — pe cari ne-am deprins să-i întâlnim și prin paginile publicațiilor neșcolare. Merită toată atențiunea rândurile semnate: Horia Roman, Al. Popescu, E. Ionescu, Gr. Melidoneanu și mai ales: Ștefan Stănescu și C. I. Vălcănu care se afirmă ca un viguros tradiționalist în „Mamă Sfântă”.

Redactorul foi — C. E. Caliga pare să se fi specializat în cronica dramatică pentru care prezintă reale însușiri. Ioan Călfar — încă, în formație — în „Liniste” are câteva imagini realizate.

Numărul este completat cu o bogată cronică, schițe din viața școlară, desemnuri, caricaturi, pagină sportivă etc. Colaborarea profesorilor lipsește. În schimb numărul se deschide prin rondoletul d-lui Alfred Moșoiu — al cărui final e atât de semnificativ:

*S'au dus în zări caicele încălțate,
Cu cântecele lui Prier,
Cu șoapte aurite de mister,
Cu miile de visuri minunate...
...Tu singur ai rămas, singurătate.*

E o fericită compensație și cred că dintre absolvenții mai vârstnici ai „Sfântului Sava”, s'ar putea, cu prisosință recruta colaborări prețioase. Începutul a fost greu. E doar cel mai vechiu liceu din țară. Fără a fi în asemenea condițiuni — „Revista literară” trebuie recomandată cu tot entuziasmul și școlărilor și inhibitorilor de literatură cari n'au legătură cu școala — dar mai cu seamă a celor cari vor să editeze publicații școlare. Un model le-ar putea fi și execuția tehnică ireproșabilă — ceiace constituie un merit și pentru direcțiunea școlii care, descoperind talente, știe să le cultive — în marginile frumosului și moralei.

No. 2 al FANTANII DARURILOR se prezintă tot atât de bogat, variat și interesant. Aduce colaborări de preț ca aceea a pr. Toma Chiriceniță care — în articolul de frunte — constată falsitatea culturii noastre, tocmai pentru că „nu este așezată pe adevăratul temelii al unei culturi temeinice, care este Dumnezeu”. Remedii: „...să pășim casa, zidită pe nisip a culturii fără de Dumnezeu” și „să căutăm stânca pe care să ne așezăm cultura cea adevărată, de care avem nevoie, cultura spiritului, alcătuită din toate valorile lui...”. Același semnă o explicare evanghelică: „Eu sunt Mesia”. Alte colaborări: Al. Iascarov-Moldovanu: Taină și adevăr. N. N. Rântu: Aspecte și gânduri. I. Gr. Oprișan: Goliat în școală. Versul, semnat — cu aceeași demnitate — de același Const. Gorau — Strigăt către Iisus și Slavă Mariei. Urmăză: meditații, pagină rugăciunii, flori creștine, din mărturisirile marilor convertiți, tâlmăcirii din alte ogoare spirituale, idei, fapte și oameni, cărți străine, cărți și reviste românești.

Se anunță o Bibliotecă mică a „Fântanii Darurilor”

ȘI NO. 2 AL „PLEIADEI” se prezintă în aceleași minunate condițiuni cu articole de directivă (Omagiu romantismului de Radu Gyr), cu proză bună (Jurnal basarabean: Tristețe de George Dorul Dumitrescu) și mai ales cu versuri prețioase semnate de reprezentanți autorizați ai poeziei românești ca: I. Pillat cu sglobiul „Cântec egeic” care superiorizează o altă latură a lui Alecsandri, cu „Trepte-le rupte” ale d-lui V. Demetrius, care pare să se fi întors spre poezie, cu bizarul „In gol” al lui Radu Bouréanu — care pare a-și dibui o cărare nouă a inspirației; — cu exotica „Tamburină japoneză” a neastâmpăratului Radu Gyr, cu înduioșătoare „Cruceficare” a d-lui George Dumitrescu, atât de nou, de variat și de inepuizabil în cântarea eternei dureri.

CRONICA — plină și justă semnată de conducătorul foi — d. V. Grecu (reviste) Sub anghinul vremii. Mihai Codreanu: Turnul de fildeș și I. Barbu: Joc secund, C. Orăscu (reviste și Al. Th. Stamatiad: Pe drumul Damascului). D. Murașanu (Mistral, reviste). „Pleiada” se impune ca o publicație serioasă care — în mijlocul anarhiei literare pe care anumite oficine o întrețin — poate aduce prețioase îndrumări. Conducătorul ei trebuie feliicitat.

CA UN CONTRAST — vine „Vremea literară” — cele două pagini de supliment ale gazetei d-lui Donescu. Aduce din fericire — înduioșătorul articol al d-lui O. Goga: A murit Caragiale. La „Cronica literară” d. Pompiliu Constantinescu vorbește despre „Icoane de lemn” cu o terminologie adecuată acestui volum în care: „trivialitatea devine” nu cum zice d-sa „substanță de artă”, dar pretext pentru meșteșugiri stilistice. E ceiace trebuie să recunoaștem: d. Argezi e — mai ales — un stilist. Ce păcat că acest stil atât de variat constituie o primejdie cu atât mai mare, din cauza materiei căreia îi servește ca haină, stilul d-sale.

Concluzia aproape justă:

„Icoane de lemn rămâne... un preludiu al prozei” acestui scriitor: și încă: „prea fragmentat, cu... atmosferă comună...”.

E una din puținele ocazii când, cu destulă dibăcie, d. P. C. a spus un adevăr critic. Să fie aceasta o simplă rătăcire sau semnalul unei complete îndreptări?

ORIENTARI este titlul unei noi și îngrijite reviste literare-sociale-artistice. Redactată de d. G. M. Vlădescu — cunoscutul prozator, autor al volumului „Tăcere” — ea aduce ca program linia tradiției — un fel de reacțiune salutară în contra tendinței de universalizare care ne amenință în toate domeniile:

„Rostul unei tipărituri în această țară de tradiție a cuvântului, nu poate fi decât în continuitatea aceluiași spirit. Valorificarea unei culturi nu se poate realiza decât în măsura în care ea slujește unui ideal de rasă, iar literatura și arta trebuie să poarte fizionomia poporului său pentru a se putea integra universalității.”

„SPRE O NOUĂ ORIENTARE ÎN ȘCOALA” este articolul de deschidere din No. al rev. „Școala secundară”. Semnează d. Al. P. Arbore cerând „o orientare nouă și sănătoasă, de ridicare a prestigiului școlii și a celor cari o reprezintă, precum și de luptă împotriva tuturor acelor cari stau protivnici, prin idei sau fapte realizării acestui postulat de asigurare și progres prin cultură a României de mâine.”

E un strigăt de sănătoasă îndrumare.

CĂTEVA INDRUMARI MELODICE în legătură cu studiul literaturii în învățământul secundar ne dă (în aceeași revistă) d. M. D. Ioanid. Aceste îndrumări se rezumă la: introducerea unei „stricte discipline în predarea literaturii” prin înlăturarea „controverselor, interpretărilor discutabile și a independenței de apreciere critică”. Apoi:

„sezătorile literare să însemne un prilej de întrecere a elevilor în favoarea unei culturi literare extrașcolare”;

„încercările literare să fie interzise la astfel de sezători.”;

„să se însuflească elevilor credincioși că există în literatură un frumos neîndoelnic, de o valabilitate absolută”.

Chestiunea prezintă destul interes și numai pentru specialiști. Părerile celui ce semnează aceste rânduri se pot vedea în „Metodica limbii materne în învățământul secundar” apărută în a II-a edițiune luna trecută.

„O ANOMALIE în programele noastre de învățământ” este — după d. I. A. Basarabescu — eliminarea conjugării din programul cursului primar. Marele novelist caută o explicație și n'o găsește. Într-o măsură oarecare i-o dăm noi: este un greșit curent pedagogic care — zi și noaptea — nu visează decât simplificări de programe. Datorită acestuia nivelul de refinerare al școlarității a fost mereu scăzut, iar programele reduse în așa măsură, încât — pe deoparte — predarea se mărginește la foarte puțin, pe de altă — acest puțin este făcut neinteligibil din cauza nevoiasei predări — limitată (la cursul primar) mai mult la simple constatări. Fără a fi acest curent, care duce la deprecierea copilului, este pompat de unii profesori doritori de lucruri noi, dar mai ales de părinții grăbiți să-și vadă odraslele cât mai repede, aranjate — dacă se poate chiar fără cea mai mică sforțare suflătoare. Astfel fiind, lucrurile, să nu se mire d. Basarabescu dacă — mergând tot așa — vom ajunge să nu mai predăm nimic. Dar lucrurile prezintă o însemnătate deosebită — merită onoarea unei reluări, poate chiar în paginile „Școlii secundare”

ALTE COLABORĂRI: d. I. Dongorovi scrie „pe marginea unei comunicări” (a ceea a d-lui C. Rădulescu-Motru despre „Școala nouă și dușmanii ei”), iar d. M. D. Marinescu în jurul memoriului înaintat de Asoc. profesorilor — Inaltei Regențe. Urmăză note, informațiuni și cronici variate și pline de viață.

Literara

O seama de cuvinte

O femeie celebră din secolul trecut, scria soțului său care lipsea din Paris:

Paris :
— Neavând ce să fac, îți scriu. Nesciind ce să-ți spun, termin.

Ducele de Bourgogne, fratele mai mare al lui Ludovic al XVI, era vesnic suferind

Boala luă proporții și toți prevedeau traģicul desnodământ.

Prietenii își încetinară vizitele și preferară să se ducă în schimb la ducele de Berry, mai târziu regele Ludovic al XVI. Într-o zi bolnavul văzându-se părăsit complet, făcu semn pajului său că dorește să-i vorbească :

— Bombelles, spuse el, știi tu de ce nu mai vine nimeni la mine pe când la frațele meu sunt toți prietenii zilnic? Pentru că aici este camera durerii pe când la ducele de Berry este camera speranțelor!

Un filozof care însoțea pe Caius Iulius la locul unde acesta trebuia să fie executat să i se laie capul, îl întrebă tocmai în momentul execuției la ce se gândește?

— Pândesc să văd dacă sufletul meu va observa separarea lui de corpul meu!

Un om plin de datorii până la adânci bătrânețe, își dăte sfârșitul.

— Să mi se cumpere numai decât salteaua pe care a murit el, spuse împăratul August, căci trebuie să fie tare bună de oarece acest om a putut să doarmă atâți ani chiar în situația lui atât de precară.

În 1785, Dronais, concura la premiul Academic. Termenul concursului se apropia, când se duse într-una din zile la marele David, căruia îi duse să vadă un fragment din tabloul său. Într'un moment de enervare, Dronais, rupse pânza în două.

— Ce faci nenorocitul? îi spuse marele său profesor

— Îți dai seama că făcând asta, cedezi premiul altuia?

— D-aa, maestre, esti mulțumit de mine?

— Foarte mulțumit!

— Ei bine, am câștigat premiul pe care aveam ambiția să-l am. Premiul Academic va putea fi câștigat acum de un altul care va avea mai mare nevoie decât mine. Sper ca la anul, să-l merit cu o lucrare mult mai bună!

Generalul de Viponne scria din Messina regelui Ludovic al XIV un mesaj la sfârșitul căruia adăuga următoarele cuvinte :

— „Avem nevoie de 10.000 de oameni pentru reușita izbânzii noastre”.

El dăte mesajul căpitanului du Terron ca să-l pecetluiească, care adăugă la sfârșit:

— ... și un general!

b a z a r

MOTOARE CU PETROL FĂRĂ CARBORATOR

O fabrică de motoare din New-York a inventat un nou dispozitiv grație căruia motoarele avioanelor pot funcționa fără carborator, și cu petrol în loc de benzină.

Combustibilul este introdus direct în fiecare din cilindri printr'un mic tub ce se află la capătul cilindrului.

Această metodă poate fi aplicată la toate tipurile de motoare cu combustie internă.

REGELE ȘI TELEFONUL FĂRĂ FIR

Regele Spaniei a vorbit zilele trecute, cu telefonul fără fir, dela Madrid la... vaporul Olimpic ce se află la mii de kilometri de Oceanul Atlantic.

Această convorbire a avut loc cu prilejul inaugurării unui serviciu radio-telefonic între Spania și Chili. Regele Alfons e primul rege care vorbește la telefonul fără fir de pe uscat pe un vapor din larg.

FEMEIA CU CELE MAI MICI PICIOARE DIN LONDRA

Georgina Lady Sholto-Duglas din Londra, care pretinde că are cele mai mici picioare din Londra — acestea sunt asigurate pentru suma de 80.000 lire sterline — va apare pentru prima oară pe scenă în cursul lunii viitoare, în urma unui angajament făcut la teatrul Palladium.

Lady Georgina a fost măritată de patru ori; prima oară cu un căpitan din armata britanică, a doua oară cu lordul George Douglas, a teria oară cu Burhan-Ed-Din, fiul lui Habdul-Hamid și a patra oară cu contele Bertier la Sawigny.

Nona artistă este renumită pentru bogata ei colecție de bijuterii și pentru petrecerile pe care le dă la locuința ei.

KAYE DON A RENUNȚAT LA RECORDUL MONDIAL

Convingerea generală e că Kaye Don a dat un formidabil fiasco în încercările ce le face la Daytona Beach spre a smulge recordul mondial de viteză lui Seegrave.

Intru cât pista nu va mai fi în condiție favorabilă până la iarnă, e probabil ca Don să amâne încercările ce le face pentru anul viitor. De altfel el a și declarat înainte de a pleca la New-York, că se va înapoi în Florida în Ianuarie când sunt vânturi favorabile dela nord-est.

Automobilul „Silver Bullet” va rămâne cîtva timp la Daytona-Beach, nefiind exclus chiar că Don să-l lase acolo până în iarna viitoare.

Citim în „Daily Mail” că, fiind întrebat dacă e mulțumit cum au funcționat motoarele, Don a răspuns că va fi nevoie de unele modificări înainte de a face o nouă tentativă.

caricatura zilei

LOGICA...

Judecătorul. — Cum de ați îndrăznit să vă bateți soția? Doamna se află sub protecțiunea legii. Dreptul de a pedepsi aparține numai magistraților.

Acuzatul. — Atunci... poștiți un baston domnule judecător...

(Lustige Blätter—Berlin).

SUCCESS!

Primul actor: E drept că John a avut așa de mari succese încât și-a permis să se retraga de pe scenă.

Al doilea actor: Da, a jucat atât de bine un rol de lăcău, încât Lordul X l-a luat în serviciul său.

ECONOMIE DE TIMP

Înfășoară-te repede cu covorul ăsta Petrică; mama mi-a spus să-l bat și să-ți aplic și ție o corecție.

(London Opinion)

Pagini uitate

IANCU VĂCĂRESCU

MARȘUL ROMÂNESC

(Făcut la reînființarea Miliției Naționale în anul 1829)

Slava strămoșilor vestiți
In cale vă așteaptă :
La rând Românilor ieșiți !
Mergeți pe calea dreaptă.
La rând românilor ieșiți
Mergeți pe calea dreaptă :
Slava strămoșilor vestiți,
In cale vă așteaptă.

Vulturul tot viteaz în șbor
Ca puii săi vă poartă :
Aripa-i sparge or'ce nor
Nu vă temeți de soartă !
La rând Românilor ieșiți,
etc.

Cât de curând vă înalțați :
Europa vă privește,
Și dafinul ce voi luați
Nu se mai vestejește.
La rând Românilor ieșiți,
etc.

Îniți în dragoste aveți
Voi, or'ce biruință
Șo'rece vrăjmaș o să-l vedeți
Pe loc, în nefființă.
La rând Românilor, ieșiți,
etc.

Nădejdea voastră către cer

Tineți întemeiată :
Uniți, Români! că nu pier,
Tatăl de sus v'arată.
La rând Românilor ieșiți,
etc.

Slava strămoșilor vestiți
In cale vă așteaptă :
La rând românilor ieșiți !
Mergeți pe calea dreaptă.
La rând Românilor ieșiți,
Mergeți pe calea dreaptă.
Slava strămoșilor vestiți,
In cale vă așteaptă.

CEASORNICUL INDREPTAT

Tu ! care vremea ne spui că trece
Ne-aduci aminte, des, moartea rece,
Vino acuma, ia 'nvățătura,
Schimbă nedreaptă a ta măsură!
Știi ticălosul om ce puține
Poate să aibă ceasuri de bine.

Când dar asupra-i răul se scoală,
Când stăpânește războiu sau boală,
Vezi sărăcie, necaz, durere,
Când vezi primejdia în putere;
Atunci fă anul d'un sfert să fie,
Ș'al sfert să treacă, să nu mai vie.

Iară când vrajba vezi lepădată,
De soț soția apropiată,
Părinți, fii, frați și arăt iubire,
Cum loc povață dă sfânta fire,

Când a or'căruia cuget spune
Mulțumiri scumpe de fapte bune,
Când chiar vrăjmașului meu fac
bine;
Cât ziua, sferțul atuncea ține.

Vezi a mândriei la om peire,
Nemilostivă neomnăre,
Nelegiuire, că unelțește,
Prieteșugul că se răcește,
Vezi patrioții cu nenăire,
Siliți, iubiți, spre despărțire,
Vezi tu un cuget fără de lege
Că sfinte noduri va să deslege.
De simțiri inimă când vezi seacă:
Fă ca minutul anul să treacă!

Când vezi dreptatea că biruiește,

Când despărțitii inger unește,
Când toți Români au cinste mare,
A simpatiei când vezi lucrare,
Când obștea noastră e fericită,
Când vezi în brațe-mi a mea iubită,
Vezi că sânt mințile mele duse,
D'ale iubirii plăceri nespuse :
Atunci secunda fă să 'ntârzie,
D'un bun an bisect fă-o să fie!!!

Așa, plăcută, tu dându-mi pace
Și eu prieten al tău m'oiu face;
Iar cum bați ceasuri de vei mai bate
Neamu-ți dărăpăn după dreptate!
Căci, fără nici o milostivire,
Superi auzul șo'rece simțire,
Când fără vreme, spui că e vreme:
De rău, de moarte, tot a ne teme.

COSTACHE GHICA

(La mormântul Banului Țării Românești și general al Rusiei)

Vezi nobilitatea aici ?
Vezi cinstea, bogăția ?
Vezi, omule, în ce lucruri mici
Ț'ntemeezi mândria ?

Un pumn de lut, ce zace 'nchis
Și alt ceva nimica !
Fost-a, n'a fost, ori a fost vis
Acel Costache Ghica,

Fiu d'un părinte strălucit
D'o mamă Văcărească,
Ban, general, bogat, cinstit,
Cu minte bărbătească ?

Plângi omule! te întristezi?
Stai, încetează-ți plânsul!
Cum nu pierzi astea vrei să vezi?
Ia pildă dela dânsul !

Când, ca la el, mite sînt,
Cu cea de om dorire,
Cugetul bun, blândul cuvânt,
Ș'a patriei iubire,

Cel mort nu moare, cî'n veci viu
In cer se 'nvesește :
Lăsând șasemenea lui fiu,
Ș'in lume viețuește.

Interview-uri

...CU D-L MIHAIL SORBUL

că dela o vreme ziarele sunt scrise de scriitori și încă dintre cei mai buni.

Totuși, gazetăria intensă poate să fie la un moment dat un pericol pentru scriitor. Sunt atâtea pilde de actuali ziaristi cari în tinerețe începuseră cu literatura și încă de cea mai bună calitate ca apoi s-o abandoneze în favorarea nenorocitului acela de articol pe care trebuie să-l scrie în fiecare zi.

Cezar Petrescu însă — ca să-ți dau numai un exemplu — e un temperament literar prea puternic ca să nu poată fi prejudiciat de jurnalistică intensă pe care o face.

ATUNCI?

— Atunci! Idealul ar fi ca scriitorul să poată trăi din producțiile sale. Cum Edemul acesta nu s'a realizat încă pe pământul țării noastre — și încă mai e mult până se va înlăptui — sunt de părere ca el să fie funcționar într'un minister, unde tot mai are o jumătate zi liberă și pe care ar putea-o dedica scrisului. Acuma, în paranteză scriitorii noștri sunt și... hai să zicem leneși. Un scriitor francez e scriitor întâi. Are față de public parcă o obligație de a-i da anual câte o carte și așa au ajuns ei că pot trăi seniorial din produsul condeiului lor.

Ar fi însă o soluție. Era înainte, o tempora! Ministerul Artelor al cărui funcționar, ar fi trebuit să fie exclusiv scriitorii. Apoi ar fi Casa Școalelor, Ministerul Instrucțiunii și alte instituții care s'ar putea lucra cu folos de cunoștințele și priceperea lui.

Dar ce să faci? Chiar teatrele naționale — mai ales cele din provincie — sunt încredințate unor persoane care habar n'au de literatură: câte un avocat sau șef de ceată electorală.

— Nu. Eu n'am aspirat niciodată la vreun post dintre acestea mari, deși cred că aș fi meritat să fiu băgat în seamă când se punea o chestie de felul acesta.

POEZII DE AZI

— Să mă ierte, dar nu-i înțeleg. Vezi Dumneata, eu fac parte dintr'o generație învechită — cum spun ei — și se prea poate să nu-i înțeleg. Dar oricât m'aș sili să-i pricep, nu pot. Poezia nu trebuie să aibă nevoie de dicționar, de apendice ori de glosar. Trebuie s'o aperiți dela prima lectură altfel nu mai e poezie.

— Arghezi, într'adevăr e un mare temperament poetic. Păcat însă că e de multe ori prea opac. Ace însă poeme de o strălucire nemaîntâlnită și cred că dacă ar fi rămas la genul acesta ar fi fost cu adevărat un mare poet. Generația Dumneavoastră vă lăudați că-l înțelegeți, îi înălțați osanale, dar eu, cu toate că îmi este foarte agreabil ca om, nu-l pot accepta integral.

Pardon! Proza lui: admirabilă. E un adevărat maestru al frazei. Apoi imaginația lui puternică, ingeniozitatea, ineditul pe care-l pune în fiecare bucată pe care o citește întotdeauna cu savaoare. Bineînțeles, afară de acele bucăți cum li s'a spus... scatologice. Vezi, trebuie să eliminăm din scris acele cuvinte și expresii a căror lectură te face să strămbi din nas.

— Dar *Coriolan Secundus*? A fost considerat de unii ca imorală!

— Să nu mai vorbim de mine. Am fost însă, să știi, greșit interpretat. Criticii noștri teatrali, să dai și să fugi. Gazetari improvizati în cronicari teatrali, literari, plastici, etc. Toată considerația mea însă pentru cei câțiva puțini — cari fac din critica teatrală o carieră. Nu-i mimesc căci mi-a ridicat pe ceilalți în cap și mă injură iarăși la o nouă premieră.

AM SCRIS ȘI PROZA

— dar puțină. Am publicat-o în vechia *Rampă* de sub conducerea lui N. D. Cocea. Apoi, în Noua Revistă română, în *L'Independance roumaine* aci, (traduse). Nu știu dacă cunoști o parte mai puțin notorie a activității mele publicistice: fabula. Am cultivat cu plăcere acest gen și chiar acum de curând, invitat să citească ceva la Radio, am recitat 3 dintre cele pe care le credeam mai izbutite.

N'am fost tentat să scriu proză. Dece? Nu știu. Poate, temperamentul meu exclusiv de om de teatru.

Pardon, am mai scris și „Amintirile unui reporter anonim” publicate la Facla.

— Eram, e drept trecuți în state cu lefuri mari, dar nu le încasam nici pe jumătate.

PRIMUL CONTACT

— cu literatura l-am avut la 10 ani când începusem să buchisesc. N'aș putea să-nu mai amintesc ce citeam pe atunci. Totuși citeam mult. În liceu, n'au fost dintre cei

Și domnul Mihail Sorbul e un autor clasic. Cu teatrul său am făcut cunoștință în manualul d-lui Mihail Dragomirescu de limba română și până azi îmi răsună în urechi replicile din *Letopisești*, piesă a cărei limbă arhaică, plină de savaoare, domnia-sa o repudiază astăzi. Palma roșie ne-a fost dată să dizertăm asupra ei, iar la bacalaureat am fost interogată asupra caracterului fiecărui personaj. Dacă însă aș fi fost anul trecut licean, aș fi fost oprit de direcția școlii să dăd și eu pe *Coriolan Secundus*, sub motiu că e o piesă imorală, ceeace nu e cazul. Domnul Sorbul mai a reprezentat apoi și alte piese dintre care „*Dezertorul*” e cunoscut unul dintre cele mai răsunătoare succese.

Pentru toată activitatea lui dramatică, a fost prea puțin răsplătit scriitorul acesta care dacă ar fi scris într-o limbă streină, ar fi fost la vârsta pe care o are azi, cel puțin milionar. Modest „a rămas în umbra teatrelor noastre de stat, purtând pe sub zăburile lor gloria-i consolidată și geamanul funcției de inspector al artelor pentru... provincie.

Declarațiile de mai jos le-am stenografiat la Casa Societății scriitorilor unde domnul Sorbul venise să pună la punct unele hărții ale Societății artiștilor dramatici — al căror președinte era.

SCRITORII ȘI POLITICA.

— Nu. Hotărât, nu. Scriitorul nu trebuie să facă politică. Artiștii sunt o specie de oameni puțin combativi și politica, se știe, e numai luptă perpetuă, nu ar trebui decât să-l distragă dela preocupările care trebuie să fie exclusiv spirituale.

— Dar gazetărie?

— Aceasta ar mai merge. Gazetăria e un fel de a face artă și e îmbucurător

cari înghetbam cenacle ori scoteau reviste literare. Se pare că eram un element desordonat căci dela liceul Sf. Petru și Pavel din Ploești am fost eliminat Am învățat apoi în particular.

Armata am făcut-o ca simplu soldat. Am luat parte activă la două campanii, cea din Bulgaria și cea din 1916, din care m'am liberat elev de administrație. Alte acte glorioase n'am făcut în viață.

PATIMA ROȘIE

— a avut și n'a avut succes. Unii critici au înjurat-o găsind că personagiile sunt neverosimile psihologiceste, că am fost inspirat din literatura rusească, că... Dar câte nu s'au spus atunci? Cum știi și d-ta, piesa a fost reluată și opinia lui Conu Mihalache Dragomirescu, singurul critic care a lăudat-o integral, a fost verificată de succesul nieren crescând.

Dealtfel, în ce mă privește, să știi că nu pun mare preț pe ea. Se prea poate ca peste un număr oarecare de ani să nu mai placă. Istoria teatrului a cunoscut succese mai răsunătoare.

Cel mai mare succes al meu dealtfel, a fost „Dezertorul”. Acum se pare că n'ar mai prezintă interesul pe care l-a stârnit atunci. Chiar *Coriolan Secundus* a fost un succes onorabil, cu toate că moralității s'am simțit bleșăți.

LETOPISEȘII

— i-am scris documentându-mă din eroicari. Totuși acum n'as mai putea scri o piesă în stilul arhaic al acestora. Limba cu arhaisme mergea în România Veche. Astăzi trebuie să creăm un stil cât mai unitar ca să putem desăvârși unitatea suflătoare a tuturor Românilor. Neologismul e un vehicul admirabil și găsește că nu strică unei opere literare atunci când e întrebuințat cum trebuie. Iată, eu aș merge până acolo cu întrebuințarea lui, chiar dacă aș fi acuzat de jurnalism. Ba chiar, dacă ar fi posibil, aș înălțura din limbă acel odios i. slavon.

— ???

— Nu, nu. Arhaismele nu dau niciun farmec limbii românești. Limba franceză care e *clasică* încă de acum câteva sute de ani nu se servește de ele și totuși se pretează și se va mai preta încă la formele de stil cele mai neașteptate. Limba italiană, deasemenea.

— ??

— N'ai dreptate. Ai văzut că în muzică nu avem decât 7 note: do, re, mi, fa, sol, la, si, do, câțiva diezi și bemoli și totuși putem să creem cu aceste puțin elemente armoniile cele mai diferite și mai subtile cu putință.

Sunt din ce în ce mai dificil la citit. Nu mai suport orice lectură. Răsfoiesc, e drept, orice îmi cade în mână, totuși nu mi mai acapareză interesul ori și ce carte. Am o deosebită satisfacție atunci când citind o carte străină o găsește proastă. Uite că și franțuții de pildă, scriu infect, nu numai noi. — Îmi zic și o închid.

Mă pasionează „memoriile”. Am pretenția să afirm că am citit aproape tot ce s'a scris despre Napoleon. Personalitatea aceasta uriașă care a răscolit la un moment dat omenirea, m'a interesat întotdeauna.

Nu caut niciodată ca autorul citit să fie dintre cei *en vogue*.

STILUL UNIC

— Nu există școli literare. Toate capodoperile aparțin unei singure categorii. N'am decât un singur stil pe care e liber fiecare să-l numească cum vrea și par scrise de un acelaș autor. Simplitatea, claritatea, măsura, acestea sunt caracteristicile lor esențiale. Chiar Ibsen are un stil foarte simplu.

Sunt, mai ales acum, mulți stilști de marcă. Mă îndoiesc dacă pe viitor stilul lor va mai place. Simplitatea o gustă oricine și oricând: e universală și eternă. Tolstoi a scris fără înflorituri.

TEATRUL ROMANESC.

— Caragiale e unul dintre cei mai valoroși scriitori ai omenirii.

„Vlaicu Vodă” al lui Davila este incontestabil a doua capodoperă a teatrului nostru. I s'ar putea obiecta că limba e prea modernă, nu are arhaismele corespunzătoare epocii în care trăiesc personagiile. „Răsvan și Vidra” le are dar factura versului e greoaie.

Dintre piesele lui Alexandri, *Fântâna Blanduziei* și *Opidiu* vor mai interesa o bucată de vreme, cu toată atmosfera convențional antică din ele.

În epoca noastră, sunt o seamă de autori dramatici valoroși și-mi pun toată nădejdea în viitorul teatrului românesc. Nu-i spun pe nume ca să nu omit pe vreunul și să mi-l fac dusman.

TEATRUL STREIN.

— Pirandello? Cu regret, nu-mi place! Precizia Domnule, nu... cum vrei s-o iei! M'am forțat să-mi placă și nu s'a putut. Bernard Shaw, da. Are lucruri admirabile în multe din piesele sale. Nici Bernstein nu mă mulțumește. Piesele lui Bataille cum de pildă *Marșul nupțial* ori *La vierge folle*, mi-au plăcut ori decâteori au fost re-luate.

Și ai înțeles desigur că nici rușii nu-mi plac. Buni registori, buni actori, ca autori mă îndoiesc. Intuieric, imprecizie și sunt un spirit care iubesc lumina, claritatea. Ca romancierii, însă sunt incomparabili.

INTRE TEATRU ȘI LITERATURA.

— Se prea poate să fie o deosebire. Caragiale spunea că teatrul e arhitectură. Vezi, sunt atâtea elemente care-l îndepărtează de literatura propriu zisă. În teatru se clădește ceva, apoi decorul, timpul anumit în care se reprezintă, dialogul și în sfârșit trebuie văzut. Și eu sunt de părere că teatrul nu poate fi încorporat literaturii cu care n'are comun decât cuvântul.

TEATRUL RURAL.

— Nu-l avem și e regretabil. Îmi pare rău că nu cunosc încăjuns viața țărănească. De mult mă bate gândul să scriu o piesă cu subiect luat din lumea satelor.

Vigoarea aceea a sentimentelor primare e o puternică valoare dramatică.

— ??

— Se poate și fără stil. Trebuie pus accentul nu pe felul cum trebuie să vorbească personajul care se înțelege are înțelesul lui specific ci pe psihologie. Totul e redai dramatic mobilitatea sufletului.

„Năpasta” lui Caragiale, făcând o tracție cu psihologia Anei e neverosimilă. Are elemente dramatice foarte interesante. Aminteste-ți de scena cu vevejița. Apoi stilul acela sobru și totuși colorat, de personagiile sunt oameni simpli.

ORTODOXIA

— Se face prea mare caz de ea. Nu suntem latini și congenital suntem lipsiți de predispoziția mistică. Nu i se poate drept nega ortodoxismului rolul cultural istoric. Să nu se uite însă că catolicismul a fost și este încă un puternic și eficient vehicul civilizator. Catolicismul constructiv, opus ortodoxismului care e static, e totuși lipsit de clanul transcendent. O altceva, dacă nu o forță mare — spune cum vrei — îi duce pe acei misionari prin pusturile Africei sau ale țărilor arctice. Și apoi ortodocșii noștri pretind că poporul există o briză de misticism. Da unde! Trăim într-o epocă de aprigă materialism.

PROECETE.

— Eu lucrez foarte încet. Când am o poziție, scriu o pagină, las lucrul, apoi altă pagină, până termin. A scrie, e un lucru foarte serios.

Lucrez acum la o nouă comedie *De noia*, gemenă cu *Coriolan* și care, înveștat satirizează problema maternității.

De piesele mele însă nu sunt niciodată mulțumit. Așa se explică de ce nu-mi place să le văd. *Lelopiseșii* nu i-am văzut decât o singură dată. Mi-e groază apoi, ies pe scenă. Nu știu de ce...

Deși-l rugasem să-mi fie agreabil jumătate de oră, domnul Sorbul a scris un moment dat ceasul și a făcut un lucru egal cu o disperare: trebuia în seara aceea să plece în provincie și tot prelungi vorba pierduse trenul.

Am ieșit împreună în oraș, domnia mea valiza de voiaj în mână, eu cu material asigurată pentru un număr al revistei.

N. CREVEDIA

